

①

אונקלוס

שמות ב שמות

טז

פ ב א וַיִּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־
 בִּתְלֹוֹי: ד ב וַתְּהֵר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן ->
 וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֵהוּ

בְּרִתָּא תְּקִימוֹן: א וַאֲזַל גְּבִרָא
 מִדְּבֵית לְוִי וְנָסִיב יֵת בֵּית לְוִי:
 ב וְעָרִיאת אֶתְתָּא וַיֵּלֶד בֶּן
 וַחֲזַת יִתְיָה אֲרִי טַב הוּא

לקט בהיר

רש"י

המילדות (במ"ח), וכן הוא האמת ופשטות משמעות
 הכתובים, וכן פירש האונקלוס ז"ל, שהלא סוף מעשה
 במחשבה תחלה, כי בראשית עמידתם על העם אמרו הגב
 נחמכמה ופירשו בו חז"ל לדונם צמים, אלא שהוסיפו לומר
 כי ציום אחד גזר גם על המצריים מדלל אמר לעבדים כ"ל.
 ובש"ח הקשה הלא גזירת השלכה למים היתה התחכמות כדי
 למעטם לא משום בן המושיע, וחירץ שלעיל היתה הגזירה
 על העבדיים משום ההתחכמות וכאן אף על המצריים בשביל
 בן המושיע ע"כ, ואינו יודע מה "לעיל", היכן מלא גזירת
 מים אחרת חוץ מזה: א) ידענו שהריו של משה עמרם
 ויובד שמש, וכן אהרן ומרים שנאמר (לקמן ו' כ') ויקח
 עמרם את יובד וכו' ותלד לו את אהרן ואת משה, גם
 ידענו שאהרן היה נולד ג' שנים קודם משה שנאמר (ו' ז')
 ומשה בן פ' ואהרן בן פ"ג וגו', וכאן אמר הכתוב שראשית
 הריונה היתה ממשה, א"כ בהכרח שהיתה זאת לקוחין שניים, ולא אמר הכתוב ויחזור אלא ויקח כאילו היתה קיחה חדשה,
 שעשה לה אפיריון בפומבי כאילו היה אחד מהבחורים, גם אמר הכתוב בת לוי ולא אמר אשה או לקרובה בשמה, כאילו
 היתה תחת רשות אביה כעברה, שאף היא נהפכה להיות נערה (רא"ם), ואין קושיא למה לא פירסם הכתוב נס זה כמו
 בשקרה, שהרי תמיד נעשו נסים לאין מספר, והכתוב לא פירסם אלא הנריך לנו לדעת, כמו שרוב גופי תורה הלויים בשערה
 ופוחים באויר, חוץ ממעשה אבות המצרים להרחיב בהם (ג"א): ב) שנאמר וירא אלקים את האור כי טוב, שאל"כ הרי
 כל ילד טוב לאמו למסור נפשה עליו, ועוד מה חשבה להטמינו ולימנו ביאור מה יהיה בסופו, אלא ודאי מאחר שראתה אור

מריצה (ש"ר - סוטה ט:): (ח) ויקח את בת לוי. פרוש
 היה ממנה מפני גזירת פרעה (וחזר ולקחה, וזהו
 וילך שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזירתך קשה משל
 פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחכ גם בן על
 הנקבות רש"י ישן) והחזירה" ועשה זה לקוחין
 שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה, וזה ק"ל שזה
 היתה, שנולדה צבואה למצרים בין החומות, ומאחזים
 ועשר שנים נשתחו שם, וכשילאו היה משה בן
 שמונים שנה, אם כן כשנחטברה ממונו היתה בת
 ← מאה ושלשים וקורא אותה בת לוי (טז - טז): (צ) בי
 טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית כולו אורכה" (טז -

אור החיים

לנוס על בני ישראל והדרשה תדרש:
 ב. ב. כי טוב הוא ותצפנהו וגו'. לריך לדעת מה
 היא הטוביות שראתה בו. ורז"ל (שם)
 אמרו נולד מהול ותמלא הבית אורה. וזה דרך דרש.
 עוד לריך לדעת קשר ותצפנהו עם ותרא אותו כי
 טוב וגו' וכי אם לא היה טוב לא תחמול על פרי
 בענה לנפון אותו מאנשי דמים. אכן כוונת הכתוב
 הוא כי ממה שאמר הכתוב ותצפנהו וגו' ולא יכלה
 עוד וגו' (י"י) אמרו ז"ל (שם) כי מנו לה המצריים
 מעת הריונה והיא ילדתו בן ששה חדשים ויום אחד,
 והנה היולדה לששה פשיטא שאינו מתקיים והיולדת

לכל שכן על שכונתו על הדבר ולא יערכו כל
 העס"י. ויש מרבותינו שאמרו שגם על המצריים
 גזר (סוטה י"ג). וזה דרך דרש שביום אחד אשר
 אמרו לפרעה כי בו ציום וגו' אותו יום גזר על כל
 עמו. אבל פשט הכתוב אין הדברים אמורים אלא
 בישראל כי גזירה זו בתמידות היתה והראיה כי
 יובד נהנה משה ביאור אחר ג' ירחים
 והאלטגנינים ראו יום הלידה, ואילו לא היתה
 הגזירה אלא יום לידת משה והוכר היום ההוא מה
 מקום לגזור עוד, אלא ודאי שגזירה זו על כל בן
 היולד היתה בתמידות ובהכרח אומרו לכל עמו הוא

אור בהיר

ואין חילוק בין צ' הדרכים, אלא הטעם, למה נחמדש הצוי גם על המצריים, ומעת שנחמדש היתה בתמידות. (ע"ה) פירוש אותו
 מצרי שאין לו בשכונתו ישראל אינו מנווה להשליך, אלא הוא יטוב ויזר אותו מצרי שיש לו שכן ישראל. (ע"ה) דממה נפשך מדוע עד

והרא אתו כי טוב הוא - הלא הוא יטוב ויזר אותו מצרי שיש לו שכן ישראל

2

שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: ג וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינוּ
וְתִקְחֶלּוּ תֵבֶת גְּמָא וְתַחְמְרָה בַחֲמֵר
וּבְזֹפֶת וְתִשֶׁם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וְתִשֶׁם
בְּסוּף עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר: ד וְתִתְצַב אֶחְתּוֹ

וְאֶמְרָתֶיהָ תִּקְחָא יָרְחִין: ג וְלֹא
יִכְלֶת עוֹד הַצְּפִינוּ וְתִקְחֶלּוּ
לֵיהּ תֵבֶת גְּמָא וְתַחְמְרָה
בַחֲמֵר וּבְזֹפֶת וְתִשֶׁם בָּהּ יֵת
רַבֵּיא וְתִשֶׁם בְּנֵעְרָא עַל בִּיף
נְבֵרָא: ד וְתִתְצַב אֶחְתּוֹ

לקט בהיר

רש"י

השכינה שהופיע עליו ידעה שיעשה לו נסים וינצל
(רא"ם): ג פ"י לא נריכה ו' שלימים, שכיון שנמסרה יוס
אחד בשביעי, ראוי היא שחלה, ודע שמדרשות חלוקות זענין
זה, כי בסוטה אימא שהיתה מעוברת ממנו ג' חדשים קודם
שעשו האפריון צפרהסיא (ועיין צפרהסיא), ולא נחר רבינו
בשיטת החלמוד, משום דפשטא דקרא לא כן משמע, אלא
ותהר האשה אחר ויקח דוקא (הגם שבגמ' מקשה זאת
ומתקן, אבל היא על פי דרוש) (רא"ם), ובמשכיל לדוד
הקשה היאך יכלה להצפין ג' חדשים שלמים וכי לא ידעו
המצריים שיכולה לילד בחללה ז', ומה גם בחללה ט', ומיך
מה שמירך, וכן כמה מפרשים, והגראה לי שאין זו קושיא

סס: (ג) ולא יכלה עוד הצפינו. שמונו לה
המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדה לששה חדשים
ויוס א' (ויב"ט), שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין (א
מדה ליה), והם בדקו אחריה * לסוף ט' (ויב"ט): גמא.
גמי בלשון משנה (שבת ט"ח), ובלע"ז יוני"קו, ודבר רך
הוא"ל, ועומד בפניו רך ובפניו קשה (ש"ר - סוטה סס):
בחמר ובזפת. זפת מבחון וטיט מצפנים"ל, כדי
שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת (סס - סס):
ותשם בסוף. הוא לשון אגס"ל, רש"י"ל בלע"ז,
ודומה לו (ישעי"י ע"ו) קנה וסוף קמלו (ש"ר - סוטה צ"ג):
שינוי נוסחאות - אחריו.

כלל, כי אם יחפשו קודם ט' שלימים ולא ימצאו לא יועילו צחיפושם ורביבים לחפש עוד הפעם עד סוף ט', לזה לא חפשו
קודם ולא הפסידו כלום: ד) פ"י מין עץ שהוא כמין ספוג, אינו קשה, שאם יתקל בסלע לא ישבר, גם אינו רך מאוד
שיהיה נימת צמים (בא"י): ה) טיט וחמר היינו הך, ולא כמו שיש גורסים בגמ' להיפך חמר מבחון זפת מצפנים, וכן
הוא גירסת החוספת, ופירשו שללד אויר העולם לא עשהה שום סתימה כדי שלא יהיה ניכר ונראה, שהזפת שחור הוא, אלא
ללד אויר המיבה סתממה זופת, וכדי שלא יריח את הזפת טמה טיט על הזפת, אבל לא נראה זאת לרבינו, שא"כ למה לא
עשה נח כן לטומ טיט על הזפת מצפנים, אלא ודאי שאם הזפת מצפנים לא יועיל עליו הטיט לנטל ריחו (בד"י), גם אין
לומר שערבה זפת וטיט ביחד, מאומרו בחמר ובזפת ולא אמר בחמר זפת, וא"כ קשה הלא החמר נימת צמים ואינו סתימה
יפה ולמה א"כ לא סתמה גם מצפנים זופת, לזה אמר מאחר שהמים היו חשים ולא חוקים כמי נח נסתפקה מצפנים
בסתימה קלושה כדי לא יריח וכו' (רא"ם), או אפשר פירוש דברי רבינו עו"ה: מאחר שהחמר אינו סתימה למה לא
לסותמה מצפנים בכלל והיה די זפת מבחון שהמים חשים, לזה אמר כדי שלא יכנס ריח רע על ידי הסדקים (בד"י): ו)
הוא לדי הנהר שהמים נמשכים לשם ועומדים ולא זוחלים, ומחמת הלימות גדילים שם קנים ודשאים, וכמו שהגביה מקלל את

אור החיים

לז' מתקיים, והנה אין האשה מדקדקת במספר יוס
אחד וכשילדתו בחזקת נפל ילדתו והודיע הכחוב כי
ראתה עוב פו' בריא וחזק שאין צו סימנים של נפל
ולזה ערחה בשבילו והכנה עלמנה מהמצריים שהיו

אור בהיר

עמה יכלה ולא עוד. ודע שמרגום יונתן כחז ממש כפירושו וילידת ציר בסוף שיחא ירחין וחמת יתיה ארום צר קיומי הוא, אבל
בסוטה אימא הוח מיעגרא ביה ג' ירחי מעיקרא (פ"י קודם שנשאה שנית) ע"כ, וכבר תירצו (עיין מהרש"א) שאינם חלוקים
המדרשים ושניהם אמר, שגולד ג' חדשים אחר שהחזירה, והמצריים בדקו סוף ו', שידעו כי צן ו' צר קיימא הוא, ולא ידעו שהיתה
מעוברת קודם, והכל נכון, אבל כל זה נגד רש"י ז"ל שכתב לסוף ט' משהחזירה. (ע"ז) ותרא אותו כי בריא הוא אז בן
קיימה. (ע"ח) פירוש הגם שהשינוי מכריח לדרוש, אבל למה דוקא דרוש זה.

מרחיק צמידע מן
ה ונקחת בת פר
נברא ועלימתה

(ה) לרחץ על ה
ותרד צת פרטה על
אלל היאור"ל, כמו
והוא לשון יד ממש.
דרשו * (ש"ר - סוטה
נדרא) כ"ה ל"ב) הכס
לפי שמיחו צה, וכו'
שינוי נוסחאות - אחר.

לשון יד ממש, והמפר
הק' לכחוב דרך מלינו
שהולכות, הלא עומדו
כמאמר חז"ל צה גברי
ציאור, ומלינו כן, האז

ה. ונערותיד

ואולי שיכוון לומר
מלזה גדולה עשר
אופן המעשה. וה
תד ליאור צלל
ממוסר הגדולים
מיוחד מכובד הרי
בצית המרחץ ה
הכחוב באומרו ו
שהיתה רוחלת ש

ע"ב) מעשה לקימת ה

מסורת המדרש

כ. ותהר האשה וכו' סוטה יב. ילי"ש כאן קסו (כה"ע). ותרא אותו כי טוב הוא קה"ד ד. ט. רמ"א טוב שמן ב"ד. ו קה"ד שם, ראה: מנחות נג. תנחומא ותנ"י אחרי א. ואתחנן א. שוי"ט כא, קכה פדר"כ פכ"ז (אחר) קסח, פדר"א מח, ילי"ש דברים תחיא תהלים תרפג, תתפ, זוהר: ת"א יט, ח"ב יא. ח"ב פג. קלח. רמ"א טוביה שמו ויקרא א. ג. קה"ד

שם ילי"ש ויקרא חכח, דה"י תרועה א"א שנו"ל כשהוא מהול סוטה יב. אר"י פי"ב, ה. ויק"ד כ. א. דב"ר יא. י. קה"ד ד. ט. ט. א. תנחומא נח, ה ואתחנן א. תנ"י ואתחנן א. שר"ט. ט. פדר"כ שם. ילי"ש בראשית טו, כאן קסו ואתחנן תחיא ידמיה רסא. זוהר: ח"ב יא. ע"ע ח"א מו: צד. קיב: רלו. ח"ג קפד. רסו.

כ. (ב-ג) וְתַהַר הָאִשָּׁה וְתִלְדַּד בֶּן אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה מְקִישׁ לְדָתָה לְהוֹרְתָהּ מֵה הוֹרְתָהּ שְׁלֵא בְּצַעַר אָף לְדָתָה שְׁלֵא בְּצַעַר מִכָּאן לְנָשִׁים צְדָקָנוֹת שְׁלֵא הָיוּ בְּפִתְקָהּ שֶׁל חָוָה.

וְתִרְאֵהוּ אֲתוּ כִּי טוֹב הוּא תְּנִי רַבִּי מְאִיר אֹמֵר טוֹב שְׁמוֹ רַבִּי יֵאֱשִׁיָּה אֹמֵר טוֹבִיָּה שְׁמוֹ רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר הֶגְוֹן לְנִבְיָאוֹת אַחֲרִים אֹמְרִים שְׁנוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְרַבְּנָן אֲמָרִי

כ. "ותהר האשה ותלד בן", כבר נדרש למעלה (פסקא יג. עיי"ש), שכבר היתה יוכבד מעוברת עיבורו של משה משלשה חדשים בעת שהוציאה עמרם והחזירה, ואם כן כבר היתה מעוברת מלפני לקיחה זו (גמי' שם), ולמה חזר הכתוב לומר כאן אחרי הלקיחה לפני הלידה "ותהר האשה", כאשר — אמר רבי יהודה — "בר זבינא" (עי' במסוה"ש בגמי' שם): הכתוב — מקיש — לסמוך — לידתה להורתה, "ותהר האשה ותלד", לומר לך: מה הורתה — הוא בודאי דבר — שלא בצער, אף לידתה — של זו היתה — שלא בצער, מכאן — אתה למד — לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה — כשטר גזירת דינה — של חוה, שאמר לה הקב"ה (בראשית ג, טז): "בעצב תלדי בנים" (שכן לא תמצא בכל כתבי הקודש כולם "ותהר" סמוך אל "ותלד" רק בנשים צדקניות נשי אבות העולם, האמהות, ונשי השבטים, ונשי הנביאים, בלבד וע"י הערות).

"ותרא אותו כי טוב הוא, ותצפנהו שלש ירחים" אם כפשוטם של דברים שהוא נתינת טעם אל "ותצפנהו", לא יתכן לומר כן, שהרי כל אֶם רחמניה היתה מצפינה את בנה להצילו גם אם לא היתה רואה בו איזה טוב מיוחד (רש"י), והרי שאין זה בא לתת טעם אלא לומר דבר זה לבדו, שראתה אותו כי טוב הוא, ולא פירש הכתוב מה הטוב שראתה בו. תני — שנה, כרייתא (סוטה יב.) רבי מאיר אומר, "ותרא אותו כי טוב", ולא פירש הכתוב מה טוב ראתה בו, וגם לא פירש הכתוב מה השם שנתנה לו אמו, או אביו, בעת לדתו, כמו שמפרש הכתוב ככל לידת צדיק, לומר לך כי — "טוב" שמו, זה שמו שנתנה לו אמו, כראותה בו שהוא טוב, שהשם ניתן לאדם לפי תכונתו וטיבו, ואילו — רבי יאשיה אומר: "טוב הוא" — "טוביה" שמו, נוטריקון טוב י"ה שכן "טוביה" הוא שם אדם מצוי בכתבי הקודש, ולא "טוב", לכן יש לדרוש שזהו אחד מן שמותיו של משה, ולהורות שהוא טוב לה' וטוב מה', ואילו — רבי יהודה אומר: "כי טוב" — הגוון לנביאות, זהו שראתה בו, מה שאנו רואים בו בסופו זה ראתה בו בתחילתו — "ברוח הקודש" (רש"י בסוטה שם) — שעליה, או כמו שהוא עצמו אמר לפני מותו: "וביום שנולדתי מצאתי פתחון פה והלכתי ברגלי הברתי עם אבי ואמי... וכשהייתי בן שלשה חדשים התנבאתי ואמרתני שעתיד אני לקבל תורה מתוך להבי אש" (דב"ר יא, י). אחרים אומרים: "ותרא אותו כי טוב", וכי מה ראתה אמו בו שנאה ומשובת מכל אדם, אלא" (אדרי"א, א, ד) — שנו"ל כשהוא מהול, שהרי "טוב" אינו אמור אלא על דבר שלם בלי כל מום וצורך תיקון. ולא הוצרך למילת ערלה (דב"ר שם), אלא למצות הטפת דם ברית (ראה להלן בס"י רצ"ו בפי"ת), לשמנת

מלאכי
היתה
ז והיא
דבר כו.
ם ולא
שנו"לדו
הם —
ומרים:
בי עקרת
ד בת לוי,
וב מדבר
לי הזכרת
יא ידועה
ראה רז"י
אם תאמר
את מנין
תה מוצא
בת לוי
מות —
זה ללוי
י לא ניתן
תה עובר,
למצרים,
ונים שנה
היתה אז
י זבינא:
שנו"לדו
ים (רז"י),
יות), ולכן
עם אביה

4

מסורת המדרש
נתמלא הבית כולו
אורה ראה: זוהר ח"א
לא: ח"ב יא... ח"ג קפז:
והוא מיעברא תלתא
ירחי לעיל סימן יג. ולא
יכלה עוד הצפינו
למה שהשיר ב. טו.
ל"ש שה"ש חקפז.

בְּשַׁעַה שְׁנוּלַד מִשָּׁה נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כְּלוּ אוֹרָה פְּתִיב הָכָא
'וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא' וְכָתִיב הָתָם (בראשית א, ד) 'וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב'. L

'וַתִּצְפְּנָהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים' שְׁלֹא מִנּוּ הַמְצָרִים אֲלֵא
מִשַּׁעַה שֶׁהִחְזִירָה וְהָיָה מַעֲבְרָא בַּה תְּלַתָּא יָרְחֵי מִתְחַלְתּוּ.

וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ לָמָּה לְפִי שֶׁהַמְצָרִים הָיוּ
הוֹלְכִין בְּכָל בַּיִת וּבַיִת שֶׁהָיוּ חוֹשְׁבִין בוֹ שְׁנוּלַד שֵׁם תִּינוּק
וּמוֹלִיכִין לְשֵׁם תִּינוּק מְצָרֵי קָטָן וְהָיוּ מִבְּפִין אוֹתוֹ כְּדִי
שִׁישְׁמַע תִּינוּק יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹ וַיִּבְכֶּה עִמּוֹ וְהָיָה דְכָתִיב (שיר
ב, טו) 'אֲחִזּוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קְטָנִים וְגו'.

ימים (פרד"א מת, עיי"ש ברד"ל אות ל"ז), ושכן מצאנו בצדיקים החכביים לפני הקב"ה (ראה אדר"נ שם),
ורכנן אמרי: "ותרא אותו כי טוב" — בשעה שנולד משה נתמלא כל הבית כולו אורה,
ודרוש כן בגזירה שוה, כתיב הכא: "ותרא אותו כי טוב הוא", וכתביב התם — באור הנכרא
ביום ראשון מששת ימי בראשית, שהוא האור הגנוז לצדיקים (ראה ב"ר, ז): "וירא אלהים את האור
כי טוב", הרי שאור זה הוא שראתה בו בהולדו.

"וַתִּצְפְּנָהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים", בתוך ימי גזירת השלכת כל בן יילוד ליאור הצליחה להצפינו
שלשה חדשים, לפי — שלא מנו המצרים — להריונה, תשעה חדשי הריון — אלא משעה
שהחזירה — בעלה כנשואין השניים אחרי שהוציאה, כנדרש למעלה (כאן, יט), והוא מיעברא ביה
תלתא ירחי — והיא היתה כבר מעוברת בו שלשה חדשים — מתחילתו — מלפני שהוציאה
והחזירה, כנדרש למעלה (בסימן יט. ועיי"ש), ולכן הצליחה להצפינו שלשה חדשים מעת לדתה אותו,
שכן עד אז לא מלאו תשעה חדשים מעת שנישאה בשניה לבעלה, ועדיין לא חששו המצרים שילדה.

"וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ, לָמָּה" — לא יכלה להצפינו עוד, "מאחר שצפנו במסתרים היה,
כדכתיב — למעלה: "וַתִּצְפְּנָהוּ" — במקום סתר, מה יש לה לדאוג" (רש"י בסוטה יב.), תמשיך להחזיקו
בסתר ולא תודה שילדה. כלל? לפי שהמצריים היו הולכין בכל בית ובית שהיו חושבין בו
שנולד שם תינוק, כשידעו מראש שהאשה מעוברת (ראה באורך בשהש"ר ב, טו. ב.), והנשים היו
מצניעות ילודיהם במקומות סתר (שם), ומוליכין לשם תינוק מצרי קטן והיו מבכין אותו: —
מעוררים אותו לבכי, על ידי עקיצה (שם), כדי שישמע תינוק ישראל — שבמקום סתר, את —
קולו — של התינוק המצרי הבוכה — ויבכה עמו, כדרך תינוק לבכות בשמעו קול בכי תינוק אחר
(רש"י בסוטה, שם), ומצאוהו ונטלוהו והשליכוהו ליאור (שם), והיינו דכתיב — שכנסת ישראל
אומרת על עת היותה בגלות מצרים: "אֲחִזּוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קְטָנִים מִחֲבָלִים כְּרָמִים וְכַרְמֵינוּ
סְמִדִּים". — המצרים, הערמומיים כשועלים (שהש"ר שם שם, א. ועיי"ש), אחזו לנו בידם "שועלים" —
מצריים — קטנים, כדי לחבל "בכרם בית ישראל" (ישעיה ה, ז), נטועים בכרם, בעוד שכרמנו מלא פרי

כא. וַתִּתְקַן
אֲלַעְזָר שְׁחָבִיב
לָמָּה שְׁאִין פּוֹשֵׁ
דְּבַר רַךְ שֶׁהוּא

וַתַּחְמְרָה
מִבְּחוּץ כְּדִי שִׁי
וַתִּשֶׂם בַּה

"סמדר" — שלא בני
בגמי סוטה שם. וברשי

כא. "ותקה לו
של גומא — חלש
"מכאן" — אתה למ
אינם מבוזים ממוך
ממונם חביב עליהם
עליו בזיעת אפם וטו
אלא של גמא, שהוא
יתקל כאבן קשה כמו
ממכת אבן קשה, לפ
כמי הנהר מאשר בע

"ותחמרה בחנ
כחומר לטיח קשה וי
כימיהם, ולא פירש כ
בחזק וגם בפנים, כמ
וגם מבחוץ (בראשית
חומר — טיט של
ב"ר שם). שלא יחדו
מים, ואת הטיט (רשי
צדיק ריח רע —
ב"ר סה, כב. עיי"ש).

ותשם בה א
אלעזר אמר: "סוף
שלא הניחתו כמי הי

(5)

ולפי שאין כל אדם יכול להשיג המדרגה הזאת, המגיע אליה יקרא 'עובד מאהבה' ולא ירא אלהים בלבד. שהרי אברהם נאמר לו בסוף נסיונותיו (בראשית כב, יב): "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", וקראו הכתוב - 'אובה', ונאמר על ישראל (ישעיה מא, ז): "ורע אברהם אהביו". ונאמר רבותינו ז"ל (יומא כג, א): עושין מאהבה ושומחין ביסוריין עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, ה, לא): "ואהביו כצאת השמש בגברתו". כי מי שהוא אוהב את השם יתברך לא יחוש לכל הטרח והעמל ויהסורין שיגיעוהו מעבודתו יתברך. וכן תמצא, כי כשנתגלה השם יתברך על אברהם ראשונה אמר לו (בראשית יב, א): "לך לך מארצך וממולדתך וגו', לנסותו ולהרגילו לסבל בעדו הטרח והעמל הגדול שיש בטלטול, ולפי שעמד בנסיונותיו בשמחה ובטוב לבב קראו הכתוב - אוהב. וכל זה ממה שיורה כי סבול הטרח והעמל בעבודת השם יתברך בשמחה נותן שלמות אל העבודה והיראה.

וזה, כי אין יראת השם כיראת בשר ודם. כי מי שהוא ירא משום אדם או מלך או שר עומד תמיד בפחד ורעדה, וזה סבת קצור ימיו. אבל הירא מהשם, לא די שהחרדה לא תקצר ימיו אבל תוסיף ימים, אמר שלמה (משלי י, כז): "יראת יי תוסיף ימים". והרשעים שאין להם יראת השם, לא די שלא יאריכון ימים אבל "שנות רשעים תקצנה" (שם). וכן, אף על פי שמדרגת הירא ורך הלבב להוליד בנים רכי לבב כמזוהו, ושלא יעשר ולא יקום חילו, כי בהיותו מפחד תמיד לא יעשה חפצו כראוי, אמר דוד (תהלים קיב, א-ב): "אשרי איש ירא את יי במצותיו חפץ מאד, גבור בארץ יהיה ורעו" וגו'. כלומר: אשריו הירא את השם, כי לא תקנהו תכונת היראה ההיא רכות הלבב, אלא גבורה, עד ש"גבור בארץ יהיה ורעו" וגו'. וגם מי שהוא חפץ במצותיו, אף על פי שיוציא הוצאות בקיום המצות לא יחסר הונו, כי "הון יעשר בביתו וצדקתו עמדת לעד" (שם שם, ג). וזה להורות, כי יראת השם אינה מקצרת הימים ואינה ממצטת הממון ואינה מסבכת המקרים הרעים כיראת בשר ודם. אמר שלמה (משלי יט, כג): "יראת יי לחיים ושבע ילין בל יפקד רע", רוצה לומר: יראת השם יתברך לא תסבב המות אבל היא "לחיים", וכן אין הירא חסר כל טוב כי "שבע ילין", וכן לא יירא מהמקרים כי לא "יפקד רע".

פרק לה

7e אהבת השם יתברך היא המדרגה הגדולה שאין למעלה הימנה, ולא יגיע אליה האדם אם לא אחר הגיעו למדרגה האחרונה מן היראה, כמו שבארנו. כי אברהם שנאמר עליו: "אוהביו", לא הגיע למדרגה הזאת אלא בסוף ימיו ואחר העקדה, שנאמר לו (בראשית כב, יב): "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", ולפיכך צריך שנבאר ענין האהבה ומיניה.

ונאמר, כי האהבה על שלשה פנים: ז הערב. ואהבת הטוב הוא, שיאהב האן שיתערב באהבה ההיא קבלת תועלת וי שהוא טוב בלבד. ואהבת המועיל הוא, ממנו בלבד. ואהבת הערב הוא, שיאנ ממנו, לא בעבור שהוא טוב ולא מועי ישתנו ^א ויתחלפו בפחות יותר כפי רו ואולם האהבה אשר תהיה בעבור הטוב לפי שהאוהב לא יאהב האהוב בעבור למה שהתבאר לו שזה האהוב טוב ב הדבר הנאהב בלבד החקוק בלבו, עד התאחד דבר הנאהב עם האוהב והתו והערב הנה אין האהוב הוא הידוע, ואנ אליו, ולזה אי אפשר שיתאחד האוהב התועלת או התענוג, או תפסד. ואולם לאוהב לקבל שום תועלת מן האהוב הטוב מצד שהוא טוב היותר מעלה ע ולהיות השם יתברך הוא הטוב הגמול אפשרות, תהיה האהבה אליו אהבת הט שעור הידיעה בו יתברך, אחר שאמרנו אחר שהוא יתברך יוצר הכל וחונן ונ

אהל יעקב

פרק לה א) ויתחלפו בפחות יותר וכו': רוצה שפעמים יהיה קבלת הערבות או התועלת ויהיה האהבה גם כן הרבה, ופעמים יהיה קבלת הערב התועלת מעט ויהיה האהבה גם כן מעט. ב) ואפשר שי פירוש כשיפסיק הערבות או התועלת יפסיד ויפסק האהב גם כן. ג) שהוא טוב אליו וכו': רוצה לומר לא מצד איזה טובה ממנו. ד) והאוהב הוא הידוע אצל האוהב: לומר שאין אצל האוהב שום מעט וידיעה באהבה זו רק אוהב אצלו לא מצד שקבל טובה או ערבות או תועלת ז) אלא הידיעה בו לבד: רוצה לומר רק שידוע האהב אינו. ז) והאוהב הוא הידוע אצל האוהב: כלומר שה ואין טעם אחר באהבה זו כי האוהב לא קבל שום תועלת וכו': התועלת מן האהוב והוא התענוג הוא ידוע לאוהב

ספר גזקרים
נהל

יג יולי 1917

הוצאת ספריית תורג' נולאית

ונאמר, כי האהבה על שלשה פנים: אם אהבת הטוב, ואם אהבת המועיל, ואם אהבת הערב. ואהבת הטוב הוא, שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד שהוא טוב גמור (א) מבולתי שיתערב באהבה ההיא קבלת תועלת ולא קבלת ערכות כלל, אבל יאהב הטוב מצד מה שהוא טוב בלבד. ואהבת המועיל הוא, שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד התועלת שיקבל ממנו בלבד. ואהבת הערב הוא, שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד הערכות המגיע לו ממנו, לא בעבור שהוא טוב ולא מועיל אלא שהוא ערב בלבד. ואהבת המועיל והערב ישתנו (ב) ויתחלפו בפחות ויתר כפי רב קבלת התועלת או התענוג, (ג) ואפשר שיפסדו. ואולם האהבה אשר תהיה בעבור הטוב בעצמו הנה זאת האהבה לא תפסד ולא תשתנה. לפי שהאהבה לא יאהב האהוב בעבור שהוא טוב אליו, כלומר (ד) בערוף אל האהוב, ואכל למה שהתבאר לו שזה האהוב טוב בעצמו. (ה) והאהוב הוא הידוע אצל האהוב, והוא הדבר הנאהב בלבד החוקק בלבד, עד שיצדק (ו) עליהם יחד גדר האהבה, כי האהבה היא התאחד דבר הנאהב עם האהוב והתדבקם יחד דבוק שקלי בשלמות. ואולם במועיל והערב הנה אין האהוב הוא הידוע, ואכל (ז) התועלת המגיע אל האהוב או התענוג המגיע אליו, ולזה אי אפשר שיתאחד האהוב עם האהוב, ומזה הצד תשתנה בהשתנות קבלת התועלת או התענוג, או תפסד. ואולם אהבת הטוב אי אפשר לה שתשתנה כלל, כי אין לאהוב לקבל שום תועלת מן האהוב (א) אלא (ב) הידיעה בו לבד, ועל כן היתה האהבה אל הטוב מצד שהוא טוב היותר מעלה שבמיני האהבות.

ולזה היות השם יתברך הוא הטוב הגמור שאין בו רע כלל, אחר שאין בו העדר ולא אפשרות, תהיה האהבה אליו אהבת הטוב מצד מה שהוא טוב, ותתוסף האהבה הזאת כפי שעור הידיעה בו יתברך, אחר שאמרנו כי אהבת הטוב תהיה מצד הידיעה בו לבד. ואמנם אחר שהוא יתברך יוצר הפל וחונן ונותן המציאות לכל נמצא, ונותן נשמה לכל אשר

שרשים

פרק לה (א) מבולתי שיתערב באהבה היא וכו': שאינו אוהב אותו בעבור התועלת המגיע לו ממנו. (ב) ויתחלפו בפחות ויתר: כלומר כשיהיה קבלת המתקנות או התועלת הרבה תחרבה ותתגדל אליו האהבה גם כן, וכשיהיה קבלת המתקנות או התועלת מעט תתמעט אליו האהבה גם כן. (ג) ואפשר שיפסדו: כי אחר שיפסק הערכות או התועלת מהדבר ההוא תפסק ותפסד גם כן האהבה ממנו כי למה לו לאהוב אותו מאחר שאינו מקבל עוד תועלת או הנאה ממנו. (ד) בערוף אל האהוב: פירוש שהוא קבל ממנו איזה טובה מה שאין כן באם לא קבל ממנו שום טובה לא יאהב אותו זה אינו. (ה) והאהוב הוא הידוע אצל האהוב: כלומר שהאהוב הזה ידע והשיג בהאהוב שהוא בעצמו טוב גמור ולכן יאהב אותו, ואין טעם אחר באהבה זו כי האהוב לא קבל שום תועלת או הנאה ממנו. (ו) עליהם יחד: האהוב והנאהב. (ז) התועלת המגיע וכו': התועלת מן האהוב והוא התענוג הוא ידוע לאהוב אבל לא האהוב בעצמו. (ח) הידיעה בו לבד: שהוא ידוע את האהוב.

אהל יעקב

פרק לה (א) ויתחלפו בפחות ויתר וכו': רוצה לומר שפעמים יהיה קבלת הערכות או התועלת הרבה ויהיה האהבה גם כן הרבה, ופעמים יהיה קבלת הערכות או התועלת מעט ויהיה האהבה גם כן מעוטה. (ב) ואפשר שיפסדו: פירוש כשיפסק הערכות או התועלת יפסד ויפסק האהבה בה גם כן. (ג) שהוא טוב אליו וכו': רוצה לומר לא מצד שקבל איזה טובה ממנו. (ד) והאהוב הוא הידוע אצל האהוב: רוצה לומר שאין אצל האהוב שום טעם וידיעה באהבה זו רק שהוא אהוב אצלו לא מצד שקבל טובה או ערכות או תועלת ממנו. (ה) אלא הידיעה בו לבד: רוצה לומר רק שידע האהוב הזה.

ולא
עתי
זרע
יהם
את
צא,
צד
לפי
כול

שר
לא
צים
.
לא
ב:
ריו
זור
יום
ת,
ים
י"
כל

אם
י:
ב,

נשמת רוח חיים באפיו, הנה הוא מועיל, וראוי שיהיה נאהב מצד מה שהוא מועיל גם כן. וכאשר נבחין הדרך אשר בו מכין מזון לכל אשר ברא, פי לא ברא הדברים ההכרחיים לבעל חי או לאדם לצורך חיותם בלבד, אבל גם הדברים המענגים שאינם הכרחיים להם מצד חיותם, כאלו תאמר: פי האדם אפשר שיתקיים במזון הלחם בלבד, ואולם נבראו התאנים והענבים והרמונים וזולתם מן הפרות שהם מענגים אף אם אינם הכרחיים לו לקיום מציאותו, והנה מזה הצד ראוי שיהיה נאהב גם כן מצד הערב, כלומר: מצד שברא הדברים הערבים והמענגים. ובעבור זה, (עם היותו אחד אחדות גמורה יאותו אליו כל מיני האהבה, אם אהבת הטוב ואם אהבת המועיל ואם אהבת הערב. וראוי לפי זה שיהיה נאהב בתכלית מה שאפשר בכל מיני האהבה, פי לא ידמה שאפשר שימצא יותר טוב ולא יותר מועיל ולא יותר מענג ממנו.

ולזה תמצא פי משה רבנו עליו השלום, כשהיה מזהיר את ישראל לאהב השם ותרבוץ בכל מיני האהבה כמו שנבאר, כמה שאמר (דברים ו, ה): "ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", הקדים ואמר (שם שם, ד): "שמע ישראל יי אלהינו יי אחד". כלומר: פי עם היותו אחד וזולתו אין לאהב ותרבוץ טוב גמור והוא הנותן התועלת ונותן אהבת המועיל ואם אהבת הערב, לפי שהוא יתרבוץ טוב גמור והוא הנותן התועלת ונותן התענוג. ואין לך לאהב זולתו אף אם תהיה אהבתך מאי זה מין שתהיה, פי כל סבות האהבה נמצאות בו. ולזה ראוי לאהב אותו "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", פי אין שם מונע שלא תהיה האהבה אליו שלמה בתכלית מה שאפשר.

וזה פי אף אם אי אפשר לאדם לאהב שני דברים או שני אנשים אהבה שלמה בתכלית, לפי שאם יאהב את שניהם אין האהבה אל האחד שלמה בתכלית השלמות אחר שהיא מתחלקת בין שניהם, ואי אפשר שיתאחד האהוב באהוב התאחדות גמורה כמו שהוא מגדר האהבה אלא אם כן היה האהוב אחד. ולזה אמר (שם): "יי אחד", כלומר: אחר שהשם יתרבוץ אחד אין האהבה מתחלקת, ואפשר שתהיה אהבתך אליו גמורה פי לא תתחלק האהבה לשנים. ואף אם תהיה האהבה ממינים מתחלפים, רוצה לומר: מצד הטוב או מצד המועיל או מצד הערב, להיות השם יתרבוץ אחד והיות נמצאות בו כל סבות האהבה המתחלפות, ראוי שתהיה האהבה אליו שלמה "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" באיזה בחינה שתהיה מן הבחינות.

וגם כן אין שם מונע מצד השתנות זמני חיי האדם. פי כשיפתנו חיי האדם נמצא אותם

שרשים

(ט) עם היותו אחד וכו': עיין לעיל בפרק יי ממאמר (י) באיזה בחינה שתהיה מן הבחינות: הן האהבה השני שם יתבאר על איזה צד נקרא השם יתרבוץ אחד. הנרמות ב"בכל לבבך" או ב"בכל נפשך" או ב"בכל

נתחלקים לשלשה חלקים, שהם: שני האהבה בהם הוא כפי התחלף מיני העליה, שהם עד שלשים או קרוב לך תמצא האהבה הזאת בנערים ובנשים תאות המשגל לפי שהוא ערב אליו, ו הנה הוא דומה אל הנערים הנמשכים א המאכל, ולא יאהבו דבר אחר אלא מי הערבים. ובשני העמידה, שהם משגל אהבת המועיל, עד שיש מן האנשי הערבים להמשכו אחר השחוק, להיו הגדול בזמן מעט. וכך ימי שירכב ו יתן בהם נתיבה לתקות הרוח והתוע שהם שני הזקנה מחמשים שנים ואילן בלבד תהיה אל הטוב מצד מה שהוא ונבדלים מהתאות יותר מזולתם, פי המועיל בלתי קימות, לא יחושו רק קימת ובלתי משתנית בהמצא האהבו הנפש.

ולפי שהבחור, מצד רתיחת הדם והיו פי להיותו שקוע (ב) במחשבות (ג) והשארותה שהוא דבר בלתי מוחש. "אך ימים אשביעהו ואראהו בישות הזקנה שיחלשו התאוות יוכל לשער השם, ולזה יהיה נמשך לעבודתו ולא יותר מזולתם, וזהו הדרך הנזהג בכל התענוגים בנערים, או אחר המועיל אחר אהבת הטוב בזקנים. וכך יתחלף בהם. ומכל מקום חיי האדם בכלל י

אהל יעקב

(ו) שירכב על הספינות: מין שחוק הוא.

שירכב על הספינות: שונטע ארט

שהוא מועיל גם כן. ו הדברים ההכרחיים שאינם הכרחיים להם בלבד, ואולם נבראו הם אינם הכרחיים לו כלומר: מצד שברא מורה יאותו אליו כל וראוי לפי זה שיהיה וימצא יותר טוב ולא

לאהב השם יתברך ? אלהיך בכל לבבך ? אלהינו ? אחד. אם אהבת הטוב ואם הנותן התועלת ונותן שתהיה, פי כל סבות ובכל מאדך, כי אין

זכה שלמה בתכלית, השלמות אחר שהיא ז גמורה כמו שהוא אחר, כלומר: אחר אליו גמורה כי לא זה לומר: מצד הטוב מצאות בו כל סבות ו בכל נפשך ובכל-

י האדם נמצא אותם

מן הכפינות: הן האהבה ב"בכל נפשך" או ב"בכל

נחלקים לשלשה חלקים, שהם: שני העליון ושני העמידה ושני הירידה. והתחלפות האהבה בהם הוא כפי התחלף מיני האהבה, שהם: הטוב והמועיל והערב. כי בשני העליון, שהם עד שלשים או קרוב להם, יאהב האדם הערב וימשך אחריו מאד. ולזה תמצא האהבה הזאת בנערים ובנשים ובאשר הם במדרגת הנערים, כמי שימשך אחר תאות המשגל לפי שהוא ערב אליו, מבלי שיביט אל ההזק הנמשך ממנו לגוף ולנפש, הנה הוא דומה אל הנערים הנמשכים אחר תאות המאכל ולא יבחינו ההזק הנמשך מרובי המאכל, ולא יאהבו דבר אחר אלא מי שיעניקם כפר לחם אחת או אחד משאר התענוגים הערבים. ובשני העמידה, שהם משלשים ועד חמשים או קרוב להם, תגבר על האדם אהבת המועיל, עד שיש מן האנשים מי שיניח האכילה והשתיה ושאר התענוגים הערבים ולהמשכו אחר השחוק, להיותו מדמה התועלת הגדול שאפשר שימשך מהרוח הגדול בזמן מעט. וכן מי שירכב על הספינות ויתן בים דרך ויסכן עצמו במים עזים ויתן בהם נתיבה לתקנת הרוח והתועלת, ולא יחוש לתענוג אחר כלל. ובשני הירידה, שהם שני הנוקנה מחמשים שנים ואילך, לא יחוש האדם למועיל ולא לערב, אבל אהבתו בלבד תהיה אל הטוב מצד מה שהוא טוב. ולזה ימצאו הזקנים נמשכים לעבודת השם ונכדלים מהתאות יותר מזולתם, כי אחר שיראו שהאהבה אשר מצד הערב או מצד המועיל בלתי קימות, לא יחושו רק לאהבת הטוב מצד מה שהוא טוב, שהיא אהבה קימת ובלתי משתנית בהמצא האהוב שהוא השם כמו שבארנו, וזו היא סבת ישועת הנפש.

ולפי שהבחור, מצד רתיחת הדם והיותו שטוף בתאוות, לא ישער גמול הנפש וישועתה. כי להיותו שקוע במוחשות וידימה שיתקדמו תמיד, ולא יאמין תשועת הנפש והשארותה שהוא דבר בלתי מוחש. ולזה אמר הכתוב על הבוטח בה' (תהלים צא, טז): "אך ימים אשביעוהו ואראוהו בישועתי", כלומר: כי מתוך אריכות הימים והגיעו לימי הזקנה שיתלשו התאוות יוכל לשער ישועת הנפש והשארותה, ויכיר שזה ישג מצד אהבת השם, ולזה יהיה נמשך לעבודתו ולאהבה אותו, שזה דרך הזקנים להמשך לעבודת השם יותר מזולתם, וזהו הדרך הנוהג בכלל האנשים. ואולם יש מן הזקנים מי שהוא נמשך אחר התענוגים בנערים, או אחר המועיל ואחרי השורה כבן ארבעים. ויש בחורים נמשכים אחר אהבת הטוב כזקנים. וכן יתחלפו האנשים בזה כפי מזגם ומנהגייהם והנימוסים שגדלו בהם. ומכל מקום חיי האדם בכלל יתחלקו לשלשת מיני האהבה על הדרך שזכרנו.

אהל יעקב (ו) שירכב על הספינות: מין שחוק הוא. מאדך" כמו שיתבאר בסוף פרק זה. (כ) להמשכו אחר השחוק: לפי שימשך אחר מיני שחוק הקוביא. (ל) מי שירכב על הספינות: שנוסע ארחות ימים. (מ) במוחשות: במורגשות. (נ) ידימה: יחשוב.

משה

שמות

ישמח

הרגשתי כי עירום אנכי, כפירוש רש"י (בראשית ג' ו'
ד"ה וידעו) שנתערטל ממנו שהיה צידו, ודוק.

והנה כל הנשמות נפגמו אז באכילת עץ הדעת
טוב ורע, לצד הנשמה שהיה בקנה שאינו

נהנה ממאכל, והיא נשמת משה כמבואר בספרים (ועי'
מאמרי הרמ"ע מפלנו מאמר נבואות ה' חלק א' אות י"ג.) ועיין
בספר חזוני שהם (פרשת וארא סימן א') בשם
עשרה מאמרות על המדרש (שמו"ר פ"ג ג') שאמר לו
הקב"ה למשה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם.
והיינו מטעם זה, כי גלות מצרים היה למרק זיהומת
הנחש (עי' בפער"ת שער חג המנוח פ"א), ואין קטיגור
נעשה סניגור (ברכות נ"ט.), ולזה היה צריך להיות
הגואל מי שלא נכלל בחטא זה, וזה לא יזויר אלא
במשה, עיי"ש.

ונקדים עוד, לכבר נבואר דמעלת השכינה לפניו
לא יתכן רק צמי שאין זו מערובות, רק
כולו טוב, והנה בכל יש מערובות על ידי חטא
הקדום, רק מי שמתקן עצמו כמו אברהם שהפכו
לטוב כנודע (עי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה, סוטה פ"ה
ה"ה) (קא), אבל צמת הולדו לא יתכן שלא יהיה זו שום
רע, רק מי שלא נכלל במחלה בחטא זה. ונקדים עוד,
בכסוטה (פרק קמא דף י"ב ע"א) הגירסא בעין יעקב

זכור ה' מה היה לנו (י"ז). וזה ענין אמרם ז"ל (סנהדרין
נ"ח:) אדם הראשון אחר החטא משוך בערלתו היה (י"ח),
והכן. והנה בעץ הדעת היה מקור המערובות טוב
ורע, כנודע (עי' עץ חיים שער קליפת נוגה פ"ב ופ"ג).

והנה במורה נבוכים (חלק שלישי פרק חמשה
וארבעים) מבואר לאברהם פנה למערב (י"ט),
כאמרם שהשכינה במערב (בנא במא כ"ה.). ועיין באורח
חיים (סימן ג' ק) בטורי זהב סעיף קטן ג', ובמגן
אברהם סעיף קטן ה'). וכאמרם (סנהדרין נ"ח:) למה
החמה יולאת במזרח וכו' (קא). והנה אדם הראשון
ואברהם והראשונים שהיו קשורים ודבוקים בלי הפסק,
בדלתי היו מכוונים תמיד פניהם למערב, ואדם הראשון
אף אחר החטא - קודם שהרגיש שחטא - בדלתי לא
שינה מנהגו, ואדרבה הוא צמחצתו רנה הדבקות
היותר גדול אז, כמבואר ביערות דבש (ח"ב דרוש ט')
עיי"ש (קב).

לכך 'וישמעו וגו' מתהלך לרוח היום, 'למנח יומא',
היינו מן המזרח למערב היפך המורגל, היינו
שהשכינה היחה מסתלקת לאחוריו של אדם כדי שלא
יהנה מזיו השכינה, והרגיש אדם הראשון על ידי זה
שחטא, 'ויחבא'. וזה היה תשובתו, 'את קולך שמעתי'
דייקא, אבל מזיוך לא נהייתי, לכך 'ואירא', כי צוה

— דרש משה —

ופירש"י: שהשכינה במערב וכשהחמה שוקעת משתחוה כלפי
השכינה ונכנסת כפופה. (קב) עיי"ש וזה תו"ד כי אדם הו'
במעלה נשגבה למאוד, והשיג כמו משה מ"ט שערי בינה ונחסר
מעט מאלקים, ואמר הנחש הא דאמר ה' שלא תאכלו מעץ
הדעת כי תמותון, לא לעונש הוא, רק, כי ע"י אכילת עץ הדעת
תשיגו שער הני' ובע"כ תמותון כי תפרד הנפש מהגוף אבל אין
כאן עונש, ולזאת אדם וחיה שהתאוו לדעת ה' ולהשיג נועם
עליון, לא השגיהו במותם ופירוד נפש מהגוף, ועזה יותר ממיתה.
הטבעית אהבת ה' ולהשיגו לדעת, ולכן אכלו. עכתו"ד.
(קג) עיי"ש בירושלמי שעשה יצר הרע טוב שנאמר ומצאת את
לבבו נאמן לפניך, ובפני משה: לבבו, שתי לבות שאף יצה"ר

להלל להשי"ת רק אותו שאין בו חטא ועון וקוב"ה משתעשע בו
והוא מרכבה לשכינה ומום אין בו, אבל כל שחטא מום בו לא
ירצה, כי איך יערב למלך שיר מורדיו, וע"כ. (צו) עיי"ש
שכתב זכור "ה' מה היה לנו" ר"ת מילה, והענין כי במקום
המילה נכנסה הערלה הנקראת חרפה, וזה הביטה וראה את
חרפתינו. (צח) שעל ידי החטא נמשך עליו הרע של הערלה.
(צט) עיין שם דאברהם פנה למערב בהר המוריה והוא קודש
הקדשים, כי אז עבדו האוה"ע לשמש ואמרו שהוא האלוה, לכן
פנה למערב שיהא אחוריו לשמש. (ק) דהנפנה במקום מגולה
צריך להיות בין צפון לדרום ולא בין מזרח למערב, שהוא כנגד
השכינה. (קא) עיי"ש ושוקעת במערב כדי ליתן שלום לקונה.

ציונים: (יד) עי' לעיל בפ' בראשית (דף ק"ב) עה"פ ויאמר ה' ד"ה והנה נראה וכו', וע"ע בפ' וירא (דף קפ"ד) עה"פ ואקחה פת לחם ר"ה והנה מעת
וכו', וע"ע בפ' תולדות (דף ש"ח) בהפסורה עה"פ כי שפתי כהן וגו' ר"ה והיוצא וכו', וע"ע בפ' ויחי (דף תק"ד) ר"ה ויכל יעקב וכו', וע"ע
בפ' כי תשא (דף שס"ג) ר"ה ובמה יודע וכו', וע"ע בפ' פקודי (דף שצ"ו) עה"פ ואלה פקודי ר"ה אך עדיין וכו'.

ה לרוח
ה קול
נמשך
ז קולך

ואזנים
ז טו, ח'
ז: ללך
ח חיים
ז אברהם
קס"ו ע"א
ז שנימול
ז כדי שלא
ז כשנימול
ז אחרי ה'
ז ים כי זה
ז כל ארץ
ז ות החיים
ז באור ה',
ז הפסוק
ז את פני ה'
ז מילה לזה,
ז ה' רק מי
ז פיתל רנו
ז פן ד' (צו).
(אכה ה' א')

דין ג' פסיעות
ז לנגדו, נמצא
הא דקיי"ל שם
וקא, וברין ג'
ל דבכל ארץ
שכינה כדכתיב
נה והולך אחר
' (צד) עי'
ממצות ראייה,
נותן שאין ראוי

משה. ועיין באזני שהם (פרשת אמור סימן א') שמציא
 צסם המדרש (נר"ר פכ"ד ה') זה ספר תולדות אדם
 (בראשית ה' א') ראוי היה שתנתן התורה על ידי
 וכו' (קיא). וזה מסכים למה שאמרנו.

'אורה' (קד), (וכן הוא ברש"י כאן) (ד"ה פ' טו). והנה
 אימת צספרים הקדושים (עי' במיקו"ו תיקון ל"ג ע"ו. ועי'
 בנחלת יעקב בפרשתן אות ז') ד'אורה' זה"ל, היינו אור
 השכינה, שהיא סוד ה"א, כידוע לידעי חן.

וּנְקֻדִים עוד מנה שכתבתי במקום אחר כי צעת
 הצורך לנס, טוב מאד יום וזמן מוכן לזה
 לקבל. והנה זו' באדר נולד משה (מנילה י"ג), ואם כן
 שלמו ג' ירחים צסשה צסיון שבו ראוי להנתן התורה
 (פועה י"ב), ויחכן שידעה זאת - או בקבלה או ברוח
 הקודש. ויום זה היה מעומד מששת ימי בראשית,
 כמו שדרשו (שבת פ"ח.) על ה"א של (בראשית א' לא) יום
 הששי (ק"ב), והיה אז יום המוכן להזלה טפי,
 שהמקבל והזמן שוין. ולכך יתאפשרו שלשה ירחים ולא
 יכלה עוד הצפינו, לפי שאם יעבור הזמן זה לא יהיה
 מוכן כל כך לנס, כנ"ל. וחדאי נפשי דמנחתי צסוטה
 (דף י"ב ע"ב) אותו היום ששה צסיון היה וכו' (ק"ב),
 ודוק.

וְעַל פי זה תצין יתרא אותו כי טוב הוא דייקא,
 דהיינו שאין בו תערובות רע ממקורו, והיינו
 שלא היה כלול בהטטא הקדום, ומפרשין רז"ל מהיכן
 ראחה, שנתמלא הבית כולו אורה, הן לפניו והן
 לאחריו, וזה לא יתכן - צפרט צעת הולדו - רק צכלו
 טוב ודוק. ואם כן ממילא מוכח דנולד מהול, כמו
 שנאמר בצברהם דאף שצבר תיקן והיה כולו טוב, מכל
 מקום לא יתכן (ק"ד) צאם הוא ערל, דעצמית הערלה
 רע (ק"ו). ואם כן מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא
 פליגי, רק שאחד מגלה יותר ואחד מכסה יותר (ק"ו),
 ← ואם כן יתכן פירוש רש"י (ק"ו), והוא פלא צס"ד. ולפי
 זה נמשך שפיר יתאפשרו שלשה ירחים, דמאחר
 שראחה שטוב הוא כנ"ל, הצינה שראוי להנתן התורה
 על ידו, כאמרו ז"ל צננחות (ריש פרק כל המנחות
 דף נ"ג ע"ב) יבא טוב ויקבל טוב וכו' (ק"ו) עיי"ש.
 ועיין שם צחידושי אגדות של זקני הגאון מהרש"א ז"ל
 שם (ד"ה יבא טוב) (ק"ו) דלכך אי אפשר להיות רק על ידי

וְעַל פי זה תצין דצרי המגיד (בספר מגיד משרים)
 צפרשת ואחחכן דלכך לא צא משה לארץ ישראל
 לפי שהיה מעלתו גדולה ממעלת ארץ ישראל (ק"ד), עיין

— דרש משה —

אותו כי טוב הוא וכו', תהא נתונה לטובים שהם ישראל שהם
 מוכנים לתורה מצד שהם מתייחסים בני טובים שנאמר הטיבה
 ה' לטובים וכו', והענין מבואר שלא תאמר שיש שום שינוי
 צרון לפניו שנתנה אז ולא בדור אחר, לפי שאז ראוי הטוב
 (התורה) להנתן מטוב (הקב"ה) ע"י טוב (משה) לטובים
 (ישראל), עכ"ל. **ל** (ק"א) עיי"ש במדרש, ראוי היה אדה"ר
 שתנתן תורה על ידו מ"ט זה ספר תולדות אדם, אמר הקב"ה
 יציר כפי ואיני נותנה לו (בתמיה), חזר הקב"ה ואמר לו ומה
 עבשיו שש מצות נתתי לו ולא היה יכול לעמוד בהן, והאיך
 אני נותן לו תרי"ג מצות וכו'. (ק"ב) עיי"ש בגמ': ויהי ערב
 ויהי בקר יום השישי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה
 עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם
 מתקיימין, וכו'. (ק"ג) ר"ל דל"ל לומר מתי סיימו החשבון של
 ג' ירחים, וכי אין יודעים לחשוב מעצמנו מ' אדר עד ר' סיון
 הוא ג' ירחים, אלא דחז"ל באו בזה להדגיש שהוא יום מתן
 תורה וכו' סיימו הג' חדשים מעת שנולד משה. (ק"ד) ר"ל
 דמדריגת א"י הוא רק 'אתהלך לפני ה'', מבלי לראות פני
 השכינה וכנ"ל, משא"כ מדריגת משה ה' שנתמלא הבית 'כולו

שלו החזיר למוטבו). (ק"ד) נתמלא הבית 'אורה' בה', ובגמ'
 הגי' 'אור'. (ק"ה) לראות 'פני' השכינה כנ"ל. (ק"ו) ומתורץ
 קושיא ב', דע"י שנולד מהול יתכן בו כולו טוב, בלי תערובות
 רע. (ק"ז) ר"ל דחד מ"ד מכסה יותר ואמר רק דנולד מהול, וחד
 מ"ד מגלה יותר דאמר דנתמלא הבית כולו אורה, ע"י דנולד
 מהול, דא"א שיתמלא הבית 'כולו אורה' רק אם נולד מהול.
 (ק"ח) ומתורץ קושיא א'. (ק"ט) עיי"ש בגמ' וז"ל שם: יבא טוב
 ויקבל טוב מטוב לטובים, יבא טוב זה משה וכו', ויקבל טוב זו
 תורה וכו', מטוב זה הקב"ה וכו' לטובים אלו ישראל.
76 (ק"י) וז"ל: יבא טוב וכו', מהידוע כי הפעולות הם ג', הטוב
 והמועיל והערב, (ביאור ענין זה באריכות הוא בעקרים ובח'
 פרקים להרמב"ם ומובא בפרשת חיי שרה הערה י"ז), ופעולת
 הטוב שבהם הוא הטוב הגמור שאין בו כוננת הערב והמועיל.
 וז"ש הטוב שהיא התורה שכולה פעולת הטוב כמ"ש כי לקח
 טוב וגו', וכל שאר הלקיחות אינם כן אלא מן המועיל והערב,
 והיא הנתונה מהטוב שהוא הקב"ה הטוב האמיתי כמ"ש טוב ה'
 לכל וכו', ואינה ראויה שתנתן אלא ע"י טוב שהוא משה שהיה
 מרוחק מב' פעולות האחרים (הערב והמועיל), כמ"ש ותרא

עליו. וכן דור המדבֵר, עיין צעֵרָה מאמרות (חלק ב') פרק ט"ז וחלק ג' סוף פרק י"ח מאמר תקור דין). והבן. (טו)

מדרש פליאה (פרקי דר' אליעזר פרק מ"ז) (הוצא בספר עטרת שלמה) (נפרשת) בשביל שראו אבותיו של משה תארו כמלאך אלקים, מלזו אותו לשמונה, עד כאן. נראה לי פשוט, דהא משה נולד לוא"ו חדשים ויום א', כמו שפירש רש"י (שמות ב' ג, ד"ה ולא יכלה). והרגילות הוא שהנולד לזמן קצר כזה הוא כחוש מאד ומראהו רע והוא ירוק. וכבר מצאנו בגמרא (פרק ר' אליעזר דמילה (שבת קל"ד). ובחולין פרק אלו טריפות) (מ"ז): ובטור שלחן ערוך יורה דעה (סימן רס"ג) (פ"א) דאין מלין אותו עד שיפול בו דמיו, וכבר כתב הצ"ח יוסף (בסימן רס"ג) צ"ח העיטור (ה"ל מילה סוף ח"ג) כל חיטוק שהוא מנער או כחוש בעצמו ממתנין עד שיצריא. ועוד שהרי משה נולד מהול, כמו שאמרו ר"ל (סוטה י"ב). מדכתיב כי טוב הוא, ומצאנו שם צורה דעה (סימן רס"ג) סעיף ד' דצבאלי גוונא ממתנין לו הרבה (קט"ו). רק משום שהיה תארו כמלאך אלקים, ר"ל שהיה יפה בכל וגמרו צבאיותו, והוא צדק פלא, לכך מלו אותו לשמונה, כ"ל.

☆

ועוד יש צומר, לפי שמת בשבת (סוטה י"ג). וצודאי נולד גם כן בשבת, כאמרו (שבת קנ"ו). הא' מאן דאחילד בשבת וכו' (קט"ו), משמע דבלא זה אין לו למות ביום עונג, ומנא שמיני שלו היה בשבת. והוא נולד לוא"ו חדשים ויום אחד, וכבר הסכימו הצ"ח והט"ו בורה דעה סימן רס"ו (פ"ק ו') דגם ודאי בן זי"ן אין מלין בשבת אס לא נגמרו שערו וזיפרנו והבן. רק משום שארו תארו כמלאך אלקים, ר"ל שלא היה חסר שום דבר, לכך מלו אותו לש"ח כ"ל.

ולא יבדל עוד הצפינו וגו'. עיין רש"י (ק"ו). והנה במסכת סוטה (דף י"ב ע"א) ותלפנאו שלשה ירחים, דהוי מיעבר בי תלתא ירחי מעיקרא וכו' עיי"ש (ק"ח), ולא יכלה עוד הצפינו, אמאי תלפנאו ותיול, ומשני, כל היכי דשמעו מצראי דמתילד ינוקא וכו', עיין שם שהיו מחפשיין על ידי תחבולה. וכן הוא במדרש (שמו"ר פ"א כ'). וקשה, דמאי מקשה אמאי תלפנאו ותיול, הלא התירוץ מצאנו ממה שלפניו, דמפרש 'ותלפנאו' היינו על ידי החשבון (ק"ח), אס כן ממילא ללא יכלה להצפינו יותר מכפי שהיה טועים את עצמם. וכן פירש רש"י צנימוקי החומש (ד"ה ולא יכלה). וכן קשה על המדרש גם כן. ואי דקשה לו קושיא חוץ, בלא הטעות למה לא יכלה להטמינו ולומר שילדה נקבה ופיהקה ומח תיכף (ק"ח), או שהפילה, הלא זה דעת לנבון ניקל דודאי היו מחפשיין היטב, ומה לן לפרש זה.

— דרש משה —

אמאי, תצפניה ותיול (וברש"י: מאחר שצפון במסתרים היה כדכתיב ותצפנהו מה יש לה לדאוג), אלא כל היכי דהוה שמעי מצראי דמתילד ינוקא ממטו ינוקא התם (היו מביאין תינוק לשם) כי היכי דלישמעניהו ומעוי, (וברש"י: וצווק שם ודרך תינוק לצעוק כששומע קול תינוק חבירו). (ק"ט) ר"ל דמפרש ותצפנהו היינו שנעלם מהם שהיתה מעוברת מקודם גירושין וזה היה אופן ההצפנה, ולא ע"י הטמנתו במטמן. (ק"ב) לשון חז"ל (שבת קל"ג), ופירש"י: לאחר לידתו לא ראו בו אלא חיות מעט

אורה גם מלפניו כ"ל. (קט"ו) לענין הטפת דם בריח ואין חוששין ליום השמיני. (קט"ו) דימות בשבת כיון שנתחלל שבת על ידו. (ק"ו) וז"ל: שמנו לה המצריים מיום שהתזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין והם בדרך אחריה לסוף ט'. (ק"ח) וז"ל הגמ': ותצפנהו שלשה ירחים, דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה (עמרם) והיא הוה מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא (שהיתה מעוברת עוד מקודם שגירשה עמרם), ולא יכלה עוד הצפינו,

ציונים: (טו) עי' לקמן בדברי רבינו כפר' ואתחנן על המדרש ואתחנן למה כרי שיכנס לארץ, באופן ג' ד"ה עי"ל וכו'.

ריס) ראל עיין שהם יטיבה שינוי הטוב טובים אדה"ר הקב"ה לו ומה והאין הי ערב הקב"ה רה אתם זבון של ו' סיון יום מתן קיד' ר"ל אות פני ית' יכולו

תפל דבר מפל אשר דברת: דא ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבוהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה

פלטרו דמלכא, אמר ליה המן בבשו מנד, קטול יתו ולא תגורו עלי כפתגמא הדיו, אמר ליה מלכא אחו

ולא תמנע מדעם מן פל מה דמלילתא: יא ודבר המן ית לבוש ארגונא וית סוסא, ואלביש ית מרדכי, וארכיבניה בפתאה דקרמא, וקלם קדמוי פדיו יתעבר לגברא די

מדרשי חז"ל

עשרה אלפי ככרי כסף דירי (שם)

ויקרא לפניו וגו'. בניה של רחל גדולתן שוה, התם כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אכור, וכאן כתיב ונתון הלבוש והסוס וגו' ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש וגו' (אסתר ד).

יא) ויקח המן וגו'. אזל לגביה דמרדכי, אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה, אמר להו כמאי עסקיתו, אמרו ליה, בזמן שבית המקדש היה קיים, מאן דמנדב מנחה מייתא מלי קומצא דסולתא ומכפר ליה, אמר להו, אתא מלי קומצא קמתא דירכו ודחי

פתשגן הכתב

דופקות זו לזו. ויען המן ויאמר למלך אדוני המלך הרבה מרדכי יש בעולם ואיני יודע על אי זה מרדכי אתה אומר לי. ויען המלך ויאמר להמן הלא אמרתי לך על מרדכי היושב בשער המלך. ויען המן ויאמר למלך אדוני המלך שערים רבים יש בבית המלך, ואיני יודע על איזה השער אתה אומר לי. ויען המלך ויאמר להמן הלא אמרתי לך על השער הבא מבית הנשים עד בית המלך. ויען המן ויאמר למלך האיש ההוא אויבי ואויב אבותי הוא, עשרת אלפים ככרי כסף ינתנו לו ואל יעשה לו הכבוד הזה. ויען המלך ויאמר להמן לך ותן לו העשרת אלפים ככרי כסף ואני אפקידהו על ביתך, והכבוד הזה אל ימנע ממנו. ויען המן ויאמר למלך עשרה בנים יש לי ירוצו לפני סוסך והכבוד הזה לא יעשה לו. ויען המלך ויאמר להמן אתה ובניך ואשתך יהיו עבדים למרדכי, והכבוד הזה אל ימנע ממנו. ויען המן ויאמר למלך איש מדלת הארץ הוא הפקידהו על מדינה אחת או על מחוז אחד, ואל יעשה לו הכבוד הזה. ויען המלך ויאמר להמן על המדינות ועל המחוזות אמשילהו וכל מלכות הים והיבשה ישמעו לו, והכבוד הזה אל ימנע ממנו. ויען המן ויאמר למלך שמעי ושמעך הולך בכל

תרגום שני

הרציה משתרין, וארכובכתיה דא לדא נקשו. עני המן ואמר למלכא מרי מלכא, נפישין אינון מרדכי דאית בעלמא, ולית אנא ידע על הידין מרדכי את אמר לי. עני מלכא ואמר להמן הלא אמרתי, על מרדכי דיתבי בתרע דילי. עני המן ואמר למלכא מרי מלכא, נפישין אינון פרעי דמלכא, ולית אנא ידע על הידין פרעא את אמר לי. עני מלכא ואמר להמן הלא אמרתי לך, על פרעא דעלין מבית נשיא ועד בית מלכא. עני המן ואמר למלכא גברא ההוא סנאה דילי וסנאה דאבכתתי, עסרא אלפין ככרין כסף יתיהיבון ליה, והדין יקרא לא יתעביד ליה. עני מלכא ואמר להמן עסרא אלפין ככרי כסף ויל גב ליה, ועל פל ביתיה אנא משליט ליה, והדין יקרא לא יתמנע מניה. עני המן ואמר למלכא עשרא ככרין דאית לי ירהטון קדם סוסיא (נ"א כורסיא דידך), והדין יקרא לא יתעביד ליה. עני מלכא ואמר להמן את ובנך ואשתך עבדין יהון למרדכי, והדין יקרא לא יתמנע מניה. עני המן ואמר למלכא גבר הדיוט הוא, מני יתיה על מדינתא חדא או על ריסתקא חדא, והדין יקרא לא יתעביד ליה. עני מלכא ואמר להמן על מדינן ומחוזין אנא משליט יתיה, וכל מלכותי ימא ויבשתא ישממעון ליה, והדין יקרא לא יתמנע מניה. עני המן ואמר למלכא טבעי וטבעך אזיל בכל מדינתא, טבעך וטבעיה ייזיל (בכל מדינתיה) בכל עלמא, והדין יקרא לא יתעביד ליה. עני מלכא ואמר להמן גברא די אמר טבתא על מלכא, ושזיב רישיה דמלכא מן קטלא,

תרגום טבעי וטבעיה ייזיל (בכל) ו יקרא לא יתמנע מניה. עני ה ואגרתא אישפתרא לכל מדי דמרדכי (ויפתליון). והדין מלכא ואמר להמן איגרו ו מבשל יתון, וכל פדיו יקרא ביה מלכא ואמר ליה (המן) תבטיל פתגמא מן פל מה ושיעא דפתגמוי לא מתקבל משתמעין, על לבי גנוי דמך פשיטא, פד אביל ורפי ריש עינוי מחשכון, וכד פומיה מ וכד מעוהי מבועין, וכד וארפכתיה דא לדא נקשו. ו דאיתיארו יתיה ביומא קדמ: מתמן פל מאני מלכותא כמ פד מבהל, ועל לאוריא ד דקאי בריש אוריא, דמתלן ברסניה דסוסיא, וכל מאני ומתקטרין קטרוי ומחלזון ד צדיקא. עני ואמר ליה ק אכרהם יצחק ויעקב, קדי אלפי ככרי כסף די אמר לבי גנוי דמלכא, ולא או רתימין מן קדם אבוכון דב מצלין קדמוי הוא מקבל: בעלי דבכיכון. והשתא קום ומן קטמה ולבוש לבושא דמלכותא. עני מרדכי צדי רשיעא פד ורעא דבית עמל לחמא דגידין ואשתי מא וצלוב יתי על צליבא. עני מרדכי צדיקא פד ורעא טג מתעבדין לכון, צליבא ד נא מרדכי הצדיק משקן ומאפו ויאמר להמן, המן הרשע ממש תוציאני ותחלה אותי על העץ אבותיכם נעשו לכם אותות ומו

יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ:
 יִבְיָשׁ מְרֻדְכֵי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן
 נִדְחָף אֶל־בֵּיתוֹ אָבֵל וְחַפּוּי רֹאשׁ: י וַיִּסְפָּר
 הָמֶן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֶהְבָּיו אֵת כָּל־
 אֲשֶׁר קָרְהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חַכְמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ
 אִם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרֻדְכֵי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת
 לָנֶפֶל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־נָפּוּל תִּפּוּל

מֶלֶכָא צְבִי בִיקְרִיהּ:
 יב וְתִב מְרֻדְכֵי לְסַנְהֶדְרִין
 דִּי בְתָרַע פְּלִטְרִין
 דְּמֶלֶכָא, וְאַשְׁלַח יְתֵי
 לְבוּשׁ אַרְגָּמָנָא מַעְלוּהִי,
 וּלְבוּשׁ סַקָּא וַיְתִיב עַל
 קַמְטָא, וְהוּה מוֹדָה
 וּמְצַלִּי עַד רַמְשָׁא. וְהָמֶן
 אֲתַבְּהַל וְאִזֵּל לְבֵיתִיהּ
 אָבֵל עַל בְּרַתִּיהּ,
 וּמְחַטְטָף עַל רִישִׁיהּ

תרגו
 יתיה. השפא קום לך (מרדי
 ורכיב על סוסיא דמלכותא,
 עני מרדכי ואמר להמן. מא
 לילון בצומא היכדין רכיב
 המן ית פתגמא הדין על לו
 כל מיני בוסמין ומשחנין טו
 ואלכיש יתיה לבושא דמלכ
 תקוני מלכותא, ואוכל יתי
 אסתר מלכתא. ומן קדם
 אשפדא ליה מן בית מ
 עולימוי בחירי, וכסין דדגן
 בשמאליהון (דמקרוזין). ומ
 צדיקא, ואמרין קדין יתי
 ביקריה. וכד חזון בית יע
 שמאליה, ומענין ואמרין. ה
 די ברא שמיא וארעא צבי
 ית מרדכי בר אחוי דאבוה:
 וכתרא דמלכותא יתיב נ
 דמלכותא, אודיאת ושפחית
 הדין, פד יתיב מרדכי סק
 על רישיה, לעני מעיקין. וב
 בר אחוי דאבוהא, ענתה וא
 דכתוב בכתבי קדישי מ
 קיקלתא למפיבי רותא ל
 וכורסא יקרא מחסין יתון
 הפכתא ספינדא דידי לקדות
 יתי לבושא דמלכותא. אע
 חדיית ית (לבהון) בעלי דב
 לתרע בית מלכא ביקר ו
 ואזיל לביתיה אביל ורישי
 בידוי דהמן ארבע אומנ
 ובאגיא דאסחי יתיה. גולני
 דהנה מקריז קדמוי ואמר,
 צבי ביקריה: יג ותני המן ל
 כל מה די צרע יתיה.

כאבלא על ברתיה וכסופיה: יג ואשתעי המן לזרש אנתחיה ולכל רחימוי ית כל די
 ארעיה. ואמרו ליה חפיוי וזרש אנתחיה, אין מורעא דצדיקיא מרדכי דשרית למיפל
 קדמוי היכמא די נפלו מלכיא קדם אברהם במישר חקליא, אבימלך קדם יצחק, ויעקב
 נצח מלכא, ועל ידוי דמשה ואהרן טבעו פרעה וכל משרייתיה בימא דסוף, וכל
 מלכיא ושלמוניא דאכאישו להון מסר יתהון אלהון בדיהון, ואף אנת לא תיכול

שפתי חכמים

מ דקשיא ליה למה ליה למימר דשב מרדכי, הלא
 כל עצמו של הכתוב אינו אלא לספר במפלתו של
 המן. לכן פירש לשקר ולתעניתו, ויום ג' לתעניתו
 היה, שהתחיל להתענות ביום י"ד בניסן. ומה שקרא
 המקרא ליום אחמול שלישי ויהי ביום השלישי
 ותלבש אסתר מלכות. יום שלישי לשלוח הרצים
 היה: נ דקשיא ליה מה אבילות שייך בזה. לזה אמר
 ס בגמרא בפ"ק דמגילה דייק מסיפיה דקרא, כי
 על זה: מלמד שאמרה לו אומה זו נמשלת לעפר ולכוכבים וכו'. גם רש"י
 עיקר דיוקו מסיפיה דקרא, לכן כתב וגומר, להורות שדיוקו ממה שכתוב אחר כך:

אבן עזרא

(יב) נדחף. מעצמו, והוא אבל וחפוי ראש פעול, והטעם שכסה ראשו והעד לפני המן חפו, והוא מגורת
 ויחפהו, ואם הוא בבנין אחר: (יג) ויאמרו לו חכמיו. בכוא איד הרשע לא יתנבאו אוהביו עליו טוב:

מדרשי חז"ל

א"ר יוחנן: כל האומר דבר חכמה אפילו בעובדי
 כוכבים נקרא חכם. (שם).
 אם מורע היהודים, אמרו ליה, אי משאר שבטים
 קאתא מרדכי יכלת ליה, ואם משבט יהודה ובנימין
 ואפרים ומנשה לא יכלת ליה, יהודה דכתיב ידך בעורף
 אויביך, אינך דכתיב כהו לפני אפרים ובנימין ומנשה
 עוררה את גבורתך. (שם).
 נפול תפול. דרש ר' יהודה ב"ר אלעאי, שתי נפילות
 הללו למה, אמרו לו, אומה זו משולה לעפר ומשולה
 לכוכבים, כשהם יורדין יורדין עד לעפר וכשהן עולין
 עולין עד לכוכבים. (שם).
 אמר רב ששת: ששב לשקר
 (מגילה טז.)
 אבל וחפוי ראש. כי הוי נקיט ואזיל עם מרדכי
 בשבילא דבי המן, חותיה ברתיה הוי קאים אאיגרא,
 סברה היא, האי דרכיב אבוהא הוא והאי דמסגא קמיה
 מרדכי, שקלא עציצא דביהכ"ס ושדיתיה ארישיה דאבוה,
 דלי עינה וחזיא דאבוהא הוא, נפלה מאיגרא לארעא
 ומתה, והיינו דכתיב והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי
 ראש, אבל על בתו וחפוי ראש על מה שאירע לו.
 (מגילה טז.)
 יג ויאמרו לו חכמיו. קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו,

76

אותו בו, החבל אשר בו היה
 יעשה לאיש אשר המלך חפץ ב

ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודיים קרי: היהודים עתודים קרי: עתידים ליום הזה להנצקם מאיביהם: והרעים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ורחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה: ס

76 מו ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בויג וארנמן והעיר שושן צהלה

דכתבא לאתיהבא גורת דינא בכל פלכא ופלכא פריד לכל עממא, דיהון יהודאין אטימוסין ליומא הדיון, לאתפרע מפעלי דכביהון: דרהטונין דרכיבון על רכסא ערטולוני, נפקו וריזין וסחיפין בפתגמא דמלכא, וגורת דינא אתיהיבת בשושן בירנתא: מו ומרדכי נפק

מן קדם מלכא בלבושא דמלכותא דתכלא, פד חדי ושפיר לביה, ביקרא סגי וברכו ותירא, לכיש לבושא דמלכותא מילא כרפסא ותכלתא, שיר בדהב טוב דאופיר, ומקבעין ביה מרגליו ואבגיו טובו, לגו מן סרבלא לביש מינקא דכרום ימא מערבא, לגו מניה לבושא כחונא דארנמן דצירין עליה כל צפר גרפא ועופי שמיא, והון דמיה דכתונא ארבע מאה ועשרין פברי דדהבא, והמניא מחית פחרציה די מקבעין פארבוהי אבגי פורלא, מוקי פרתיאין רמי כרגליה מחתין במוקדונין דדהבא ומתחתמין בומרדנין, וספסרא מדאה תלי כחרציה, מחית בחולת חולית דדהבא, וציר עליה קרתא דירושלם, ועל ידיה דספסירא צייר עליה גרא דמחוזא, חידא מדאה מחית פרישיה דציר בצבעונין, ועביד לעילא מניה פלילא רפא דדהבא מוקדונא, ולעילא מן פלילא שוטפן דמקבעין פדהבא, דידעין כל עממא אומיא ולישנא די הוא מרדכי יהודי, למקומא קריא דכתיב ויחזון כל עמא דארעא ארום שמא די אתקרי עליו, ובמפקיה מרדכי מן תרעא דמלכא, שוקיא פאסיא מביבין, ודתא בארנמא, נגיד טולא בחבלי בוץא, עולמן מחתן פרישיהו פלילן וכהניא נקטין בידיהון חצוצרתא, ומכריזין ואמרין כל דלא יתון לשלמא למרדכי ולשלמא ליהודאי, הדמין יתעבד וביתיה גולי ישתוה, ועסרא בני המן סבירין ידיון ואולין (וזמרין) קדם מרדכי צדיקא ואמרין (ומשבחין) למן דיהב אנרא ליהודאי, ומשלם אנרהון דרשיעיא פרישיהון, והרין המן אבונא טפשא דאתרחין בעתריה ועל יקריה, מרדכי ענותנא תברה בצומה ובצלוחתה, ואסתר צדיקתא מדיקא מן חרפא, דלית אפשר למלכתא למהלכא עם בני נשא בשוקא, חור מרדכי עינוהי וחזא יתה, ואמר לה פרוך יי שלא נתננו טרף לשניהם, מתיבא אסתר ואמרת ליה עורי

רש"י

(יד) מבוהלים. ממהרים אותם לעשות מהרה, לפי שלא היה להם פנאי, שהיה להם להקדים להם. ממהרים להעצרים: (טו) ותכריך בויג. מעטה צון עליה העשו להמעטף:

אבן עזרא

מבני האתונות: (טו) ותכריך. זאת הלשון ידועה בויג. הוא הבד, והוא מין ממיני פשתים במצרים כדברי קדמונינו ז"ל, והטעם כאדרת שיעוטף בה: והוא דק ויקר: והעיר שושן. ששם היהודים: והעיר

כתבא ודיטגמא אתפן אגראתא על יתבי ימא ו רכרכני ועל חילותא די כתבא כתבית למחויא ל שליטית ועל יתבי ז במלכותא לא נתרכרב, נהלה כל יומין ובשלמא סגי. וכל דדירין תחות כ ורכיבשתא, למתהפכא ללישנא, חד אנא מן פתבית למחויא לכון ע דהינן רחמינן לכל עממ טב עם כל שליטני למלכותא, ומלכותא ורכיבשותיהון אטעין ית מקנין קדם שמיא, ואוף הינן קשין, והוא שאיל גוברין צדיקין, ודמא זכין עבדי, ודינא דקטלא לא צדיקין. אסתר די משבן בכל חוקמתא, ומומא לא נאנא חשיבית בגרמי דאו לא תייתי ידע דיהודאי כולא די הוא ברא שמיא מני דבר יתון וית אבהתה מהנדאי תנה, ומן ודעיה וחזא מינן טבתא רבתא יתיה (ויקרינן יתיה) וקרין דמלכא הוא יתיב, והוא ל למקבלא מלכותא, אלא מלכא, ולמיסב מיניה ז המדתא צליבינן יתיה, ון ימאן די ברא שמיא ואך ידמשיא רוכבי ריקשא פרידין ודחיפין בגורתיה בשושן בירנתא: מו ומרדכי

השיב מחשבתו בראשו: (יד) הו בשושן הבירה: (טו) ומרדכי יצ

וְשִׂמְחָה: טו לַיהוּדִים הִיְתָה אֹרְחָה וְשִׂמְחָה
 וְשִׂשׁוֹן וַיִּקְרַ: יז וּבְכָל־מְדִינָהּ וּמְדִינָהּ וּבְכָל־
 עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דִּבְרַתְהֶמֶלֶךְ וְדָתוֹ
 מִגִּיעַ שִׂמְחָה וְשִׂשׁוֹן לַיהוּדִים מִשְׂתָּה וַיּוֹם
 טוֹב וּרְפִים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתִּיהָדִים כִּי־נִפְל
 פְּחָד־הַיהוּדִים עֲלֵיהֶם: ט א וּבִשְׁנַיִם עֶשֶׂר
 חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר בְּשִׁלּוּשָׁה עֶשֶׂר יוֹם
 בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת
 בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אִיבֵי הַיהוּדִים לְשִׁלוֹט
 בָּהֶם וְנִהְפְּךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיהוּדִים
 הַמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם: כ נִקְהָלוּ הַיהוּדִים בְּעָרֵיהֶם
 בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ לְשַׁלַּח יָד
 בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָם וְאִישׁ לֹא־עָמַד לִפְנֵיהֶם
 כִּי־נִפְל פְּחָדָם עַל־כָּל־הָעַמִּים: ג וְכָל־שָׂרֵי
 עַל יְדִיהוֹן וְעַל רִישִׁיהוֹן: יז וּבְכָל פִּילְכָא וּפִילְכָא וּבְכָל קְרוּא וּקְרוּא אַתְר דִּי פִתְגָם מִלְכָא
 וּגְזִירַת דִּינִיָּה מְטִי, חֲדוֹת וּבְרִיחַת לְכָא לַיהוּדָאִין, וּמִשְׂתָּא וַיּוֹמַר טָבָא, וְסִגְיָאִין מְעֻמָּא
 דְאַרְעָא מִתְגִּירִין, אַרוֹם נִפְל פְּחָדָא דִּיהוּדָאִי עֲלוֹיהוֹן: א וּבִתְרֵי עֶסֶר יָרְחִין הוּא יָרַח אֲדָר,
 בְּחֵלֶת עֶסֶר יוֹמִין בֵּיה, דְמִטָּא פִתְגָם מִלְכָא וּגְזִירַת דִּינִיָּה לְאַתְעֵבְדָא, בַּיּוֹמָא דְחֻשְׁבּוֹ
 בְּעַלֵּי דְכִבּוּן דִּיהוּדָאִין לְמִשְׁלוֹט בְּהוֹן, וְאַתְהֶפֶד מִן שְׂמִיא בְּגִין זְכוּתָא דְאַבְתְּתָא, דִּי
 יִשְׁלְטוּן יְהוּדָאִין אִינוּן בְּסִנְאִיהוֹן: כ אַתְפְּנָשׁוּ יְהוּדָאִין בְּקִירוֹיהוֹן, בְּכָל פְּלָכֵי דְמִלְכָא
 אַחֲשֹׁרוּשׁ, לְאוֹשְׂטָא יָדָא בְּכָל דְחֻבְעִין בִּישְׁתְּהוֹן, וְגַבְרָא לֹא קָם בְּאַפִּיהוֹן, אַרוֹם נִפְל
 פְּחָדִיהוֹן עַל כָּל עַמְמִיָּא: ג וְכָל רַבֵּי פְּלָכֵי וְאַסְטְרָטִילוֹסִין וְהַיְפֻרְכִין וְעַבְדֵי עֲבִידְתָא דִּי
 מִלְכָּא, מִמְנָן עֲלוֹיהוֹן יַת יְהוּדָאִין, אַרוֹם נִפְל פְּחָדָא דְמִרְדֵּכִי עֲלוֹיהוֹן:

רש"י

(יז) מתייהדים. מתגיירים:

אבן עזרא

שושן צהלה ושמחה. פירוש צהלה כטעם אורה, כארם שהוא יושב בחושך ויצא לאור העולם שהוא הפך בלא אמצעי, כן היה דבר ישראל: (יז) מגיע. מבני נוסף רק הוא פועל עומד, וכן הגעת למלכות:

מתייהדים. מלה זרה. ויאמר רבי יונה המדקדק כי מזאת המלה נלמוד כי מלת תורמין נכונה, כי יו"ד יהודה איננה עיקר, והנה שב במלת מתייהדים שורש, גם הוסיף ואמר מדיח ומליח הנו כמו את מוצאך

מַעַם יִי עוֹשֶׂה שָׁמַיִם
 וְאָרֶץ. סִגְיָאִין מִבְּנֵי נְשָׂא
 הוּוּ חֲדוֹן עַל מִפְלִתִּיה
 דְהָמֵן רִשְׁעָא, וּמוֹדִין
 וּמִשְׁבַּחִין עַל פּוֹרְקָנָא
 דְהוּוּ לֹון לַיהוּדָאִי,
 וּמִשְׁבַּחִין עַל פּוֹרְקָנָא
 וַיִּקְרָא דְהוּוּ לִיה
 לְמִרְדֵּכִי צְדִיקָא בְּזִמְנָא
 הַהוּא, דְהָבֵן בְּתִיב
 וּמִרְדֵּכִי צְדִיקָא נִפְקֵ מִן
 קִדְם מִלְכָּא בְּלִבּוּשָׁא
 דְמַלְכוּתָא תְּכֵלָא וּמִלְכָּא,
 וְכֵלִיל דְדִהָבָא רַבָּא,
 מְכַרֵּד בּוּצָא וְאַרְנוּנָא,
 וּקְרָתָא דְשׁוּשַׁן צְהֵלָה
 וְחֲדָאִי: טו לַיהוּדָאִי הוּוּ
 רִשׁוּתָא לְמַעַסְק
 בְּאוּרִיתָא, וְלִמְיַטְר שְׂבִיָּא
 וּמוֹעֲדָא, וְלִמְגוֹר עוֹרֵלַת
 בְּנִיהוֹן, וְלִאֲחַתָּא תְּפִלִּין

על ידהוון ועל רישיהוון: יז ובכל פילכא ופילכא ובכל קרוא וקרוא אתר די פתגם מלכא וגזירת דיניה מטי, חדות ובריחת לכא ליהודאין, ומשתא ויומא טבא, וסגיאין מעמא דארעא מתגירין, ארום נפל פחדא דיהודאי עלויהון: א ובתרי עשר ירחין הוא ירח אדר, בחלת עשר יומין ביה, דמטא פתגם מלכא וגזירת דיניה לאתעבדא, ביומא דחשבו בעלי דכבון דיהודאין למשלוט בהון, ואתהפיד מן שמיא בגין זכותא דאבתתא, די ישלטון יהודאין אינון בסנאיהון: כ אתפנשו יהודאין בקירויהון, בכל פלכי דמלכא אחשוורוש, לאושטא ידא בכל דחבעין בישתהון, וגבר לא קם באפיהון, ארום נפל פחדיהון על כל עממא: ג וכל רבני פלכי ואסטרטילוסין והיפרכין ועבדי עבדתא די מלכא, ממנן עלויהון ית יהודאין, ארום נפל פחדא דמרדכי עלויהון:

דמלכותא תכלא וחור
 וגלימא דבני וארגון טו
 טו ליהודאי הות נהודא
 מדינתא ומדינתא ובכל
 דמלכא וגזרתיה מטין, ו
 ויומתא טבתא, וסגיאין כ
 דנפל דחלתא
 א ובתרי עשר ירחא הוא
 דמטין פתגמוי דמלכא
 סברו בצלי דכביהון
 ביומא אתהפכו יהודאי
 יהודאין בקרויהון בכל
 למפשוט דיהון ולמקטי
 לא קם מן קדמיהון, מי
 עממא: ג וכל שליטני

ואת מובאך, כי היה ראוי
 על דרך חביריו, ולא אמר כי
 נוסף איני תמה, כי אותיות א
 בראש המלה ובין באמצע
 ואין כן מ"ם מדיח ומליח. וזו

טו ליהודים וגו'. רבא פתח לכ
 צדיקים ישמח עם ובמשול
 צדיקים זה מרדכי ואסתר, יש
 יצא מלפני המלך בלבוש מלל
 היתה אורה ושמחה וששון ויקר
 זה המן, וכן הוא אומר והם
 והעיר שושן נבוכה.
 ליהודים וגו'. רבי חייא רבה ור
 מהלכין כדרך וחזו אילת השחר
 ר' חייא לר' שמעון, כך היא גו
 קימצא, וכל מה שהולכת היא ו

(א"ב) היהודים נקהלים ב"ל
 (ג"ד) גדולת מרדכי בעולם ו
 (ה"יא) היהודים מכים בשונ:
 (י"ב"ט) בקשת אסתר שהיה
 (יז"ט) הזמנים שנקבעו לשו
 (כ"כ) מרדכי כותב ענין הנ
 (כ"כ"ח) ישראל מקבלים עלי
 (כ"ל"ב) אסתר כותבת את ו

[קכ"ז א']

שתהיה תורה שמח לב וטוב בפעם אחת, כי שמעתתא בעי צילותא.

דוד עשה התורה כזמירות שמשמחת ומטיב לב בב"א, וא"כ אי"צ צילתא ויכולים ליתן הארון בעגלה

והנה דוד המלך ע"ה אמר זמירות היו לי חקיך בבית מגורי, במקום שהיה לו מגור מסביב עשה התורה כזמירות, שאמרנו לעיל שדרך זמירות להיות שמח וטוב לכב בפעם אחת, אמר הוא שכן עשה עם התורה, אם כן לדבריו גם ארון הקודש יותן על העגלה שיכול ללמוד בלא צילתא, וזה אינו דכתיב גבה התעיף עיניך בו ואיננו, ולא תמצא התורה כי אם במפנה לבו מכל דאגותיו ועסקיו תחלה כנ"ל, על כן נכשל בהא, וא"ש ודוק.

ד וזוהי אחשוב במאמר חז"ל פרק קמא דמגילה (י" ע"ב), לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי, ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן, לתת לטוב לפני אלוקים [זה מרדכי ואסתר] דכתיב (אסתר ח' ב') ותשם אסתר את מרדכי על בית המן. ויש לדקדק מנ"ל דקאי דוקא אמרדכי, דלמא אחזקיה וסגחריב, או אפרעה עם ישראל וכדומה. אבל י"ל הנה כתיב (שם פסוק ט"ו) ומרדכי יצא בלבוש מלכות וגו', והעיר שושן צהלה ושמחה, ליהודים היתה אורה ושמחה. ויש לדקדק הא עיר שושן היינו ישראל כידוע, כי עיר הגוים היתה נקראת עילם המדינה, ובירה של מלכים היתה

בו ואיננו זמירות אתה עושה אותה, חייך שאתה נכשל בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים, דכתיב (במדבר ז' ט') ולבני קהת לא נתן וגו'. ויש לדקדק טובא, א' מה ענין התעיף עיניך לזמירות, ולא היה לו לומר אלא תורה שקדמה לעולם והקב"ה משתעשע בה, אתה קורא אותה זמירות, אבל מה התעיף עיניך לכאן. ותו יש לדקדק מדוע נענש דוקא במה ששכח קרא דלבני קהת לא נתן.

הנה כבר כתבתי במקום אחר^ה כי אדם הוא בדוגמת מרכבה, כי האדם כלול מג' כחות, הנפש הצומחת היא בכבוד והחיונית בלב והמשכלת במוח. וגו' אלו במרכבה, כי העגלה נעשה מצומח, ומתנהג על ידי בעל חי כסוס כפרד, והמנהיג הכל הוא המשכיל הוא האדם. ולכן נ"ל דלזה הרמז היו מנהיגים כל כלי המשכן על העגלה חוץ מעבודת הקודש משא בני קהת, כי כל הכלים בערך הארון כערך כל המצות נגד כלליות למוד התורה, וקיי"ל מצות אין צריכות כוונה^ט, לכן הורה כי סגי בהניח על העגלה הצומח לבד אפילו בלא נפש השכלית. אך ארון הקודש על כרחך בכתף איש ישא על המשכלת, כי לא יצוייר הלכה ברורה זולת כוונה שלימה, ומטעם זה כתבנו לעיל כי לא יצוייר

כלי המשכן הם כמצוות שא"צ כוונה ולכן נשאום בעגלה והארון כתלמוד תורה הצריך כוונה ובכתף ישאו

רת, לבו ית, מי יידו ריך זנס ימח אל ידיז על יכך יעת שיב לבו ורה כי שיר זהם זתא גם בב. לב לב ל"ה על לי ורה יניך זצה

מה ענין התעיף עיניך בו לזמירות, ומדוע נענש דוד במה ששכח קרא דלבני קהת לא נתן

ת. עיין ח"י פסחים ז' ע"ב (נ"א) ד"ה ולפע"ד (משנת תקי"ו) באריכות מזה. (שער יוסף). - וע"ע לקמן ח"ג זכור דרוש יא [קצ"ג ב'] ד"ה על שתי, ח"ד שבת הגדול דרוש ח [רכ"ה א'] ד"ה ידוע. ט. נראה דר"ל שאין צריך כוונת הלב למצוה עצמה לכון למה שהוא עושה, וכן במצוה התלויה בדיבור א"צ לכון למה שהוא מוציא מפיו, וכמ"ש הב"ח סי' ח' סעיף ז' והפוסקים, הובאו במ"ב סי' ס' סק"ז, לאפוקי לענין ת"ת דבעינן כוונה שלימה וכמו דמסיק מרן. אבל כוונה לצאת קיי"ל סי' ס' ס"ד דצריכות כוונה. י. כ"כ גם להלן ח"ג ז' אדר דרוש ו [קל"ח ב'], ז' אדר

זכור דרוש יא
מבנין וזמירות
מכין דרוש יא

נקראת שושן הבירה, ועיר ישראל היתה עיר שושן סתם, ועליה כתיב (אסתר ג' ט"ו) והעיר שושן נבוכה, או צהלה ושמחה (שם ח' ט"ו), ומזה אמרו חז"ל (אסתר ב' ה') עשה משתה לכל העם הנמצאים בשושן היינו יהודים ונהנו מסעודתו של אותו רשע (כמגילה י"ב ע"א), מכל הלין מבואר דהיינו עיר שושן היינו ישראל, אם כן מה זה שחזר ואמר ליהודים היתה אורה. תו יש לדקדק צהלה ושמחה הוא הוה, כמדבר במעמד באותו הזמן, אם כן מדוע לא אמר נמי ליהודים נהיתה אורה, ואיך אמר היתה לשון עבר, ומדרך חז"ל לומר מה היה שכבר היה מאז (מו"ק כ"ה ע"א). עוד האיך הקדים אורה לשמחה, הא לפירוש רש"י (מגילה ט"ו ע"ב) היינו שמחת יום טוב, שהיה אז יו"ט של פסח וחגגו יום טוב, אם כן זה היה מיד, משא"כ אורה

זו תורה לא היה ניכר כל כך כשמחת יו"ט דממילא הוה.

ליישב כל הנ"ל אומר אעפ"י שכבר הנחנו שגם בנביאים ימצא מעט שיהיה לכם מיושב בעת צרה, וקצת מהם הוצרכו לנגן המנגן, מ"מ כביר מצאו ידי מרדכי ותלמידיו, כי בעת זעמו של המן והעיר שושן נבוכה ר"ל, ישב הוא ועסק בהלכות קמיצה (שם ט"ו ע"א) ואמין לכו בגבורים י. וכן בהיפוך, אעפ"י שכבר הרפיקו ברחוב העיר וקראו] לפניו אברך מ"מ שב לשקו ותעניתו, הנה לא הבהילוהו צרת המן ולא שמחוהו כבודו שכברו והוא הנשתווה בתכלית ההשוואה י. נמצא כי הוא ותלמידיו ומכל שכן חביריו מאנשי כנסת הגדולה היו שמחים בפקודי ה' גם טרם בוא הישועה, אמנם שארי בני ישראל לא שמחו כי אם בראותם יחד תכלת מרדכי.

וידוע כי כינוי על הצ בימי נבוכדנצר, כמו שאמרו חז"ל, והסנהדרין כולם נקראו יו ומרדכי יצא כל כן העיר שושן דלת עם שלא ליהודים סנהדרין מאז אורה וש תורה היתה ל

והשתא א"ש קשו כל הניסים שני הצדיק קודם נ דבשעת שהחו שמחו הצדיקו מידי דמסור בהלכות קמיצה דבר ליהודים ואם כן לו נאו לבב בעצמו. זה מרדכי, נ היינו ממש ובאותה שעה לאסוף ולכנס בצרה גדולה, וד

ובזה ממש (שמות) הוא ותצפנר חז"ל (סוטה) כולו אורה. וכי איזה ב

דלת עם שמחו בראותם תכלת מרדכי, וליהודים שעסקו באורה של תורה כבר היתה שמחה מקודם

למרדכי היתה אורה של תורה ושמחה באותה שעה עצמה שהיה בצרה גדולה

דקדוק הרמב"ן שכל בן טוב לאמו ורוצה היא להצפינו, ולמה צפינו בשם טוב ע"ש האורה

מרדכי ותלמידיו וחביריו היו בתכלית ההשוואה ובכבוד, ושקודי ה' גם טרם בוא הישועה

שמחת

שכבר

ז מעט

ז מהם

או ידי

ל המן

ועסק

ץ לבו

שכבר

אברך

ה לא

כבודו

תכלית

למידיו

גדולה

ז כוא

ול לא

מרדכי.

ה. וע"ע

מון, וזה

זכה אל

יין להלן

ע פרקי

א: אם

כי יושב

זת שער

ו, באיזה

הרמב"ם

ז ונאמר

: בפחות

במקומי

ה ערותו

כלל ולא

הוא ולא

."

דלת עם שמחו
בראותם תכלת
מרדכי, וליהודים
שעסקו באורה
של תורה כבר
היתה שמחה
מקודם

למרדכי היתה
אורה של תורה
ושמחה באותה
שעה עצמה
שהיה בצרה
גדולה

דקדוק הרמב"ן
שכל בן טוב
לאמו ורוצה היא
להצפינו, ולמה
כינהו בשם טוב
ע"ש האורה

וידוע כי כינוי היהודים שבמגילה הוא על הצדיקים שלא פלחו לצלם בימי נבוכדנצר, על כן נקרא מרדכי יהודי כמו שאמרו חז"ל פרק קמא דמגילה (י"ג ע"א), והסנהדרין עם מרדכי (שם ע"ב) כולם נקראו יהודים על שם כך. וזהו ומרדכי יצא בלבוש מלכות וגו', ועל ידי כן העיר שושן צהלה ושמחה הם המה דלת עם שלא שמחו עד עתה, אמנם ליהודים סנהדרין עם מרדכי היתה כבר מאז אורה ושמחה, על ידי אורה של תורה היתה להם שמחה הזרוע לישרי לב כנ"ל.

והשתא א"ש מאמר חז"ל הנ"ל, דהיה קשה להם לפרש הקרא על כל הניסים שעברו, דאיך הקדים שמחת הצדיק קודם נתינת ענין לאסוף ולכנוס, דבשעת שהחוטא אוסף וכונס עדיין לא שמחו הצדיקים, אלא על כרחך במרדכי מיירי דמסורת בידינו כנ"ל שעסק בהלכות קמיצה בשעת זעם, ומקרא מלא דבר ליהודים היתה מכבר אורה ושמחה, ואם כן לו נאה לקרות טוב, כי הוא טוב לבב בעצמו. ועל כן אמר לאדם שטו"ב זה מרדכי, נתן חכמה ודעת ושמחה, היינו ממש אורה של תורה ושמחה, ובאותה שעה עצמה נתן ענין לחוטא לאסוף ולכנוס והיה אדם שטוב הנ"ל או בצרה גדולה, ומ"מ היה שמח בחכמה ודעת שלו וא"ש.

ובזה ממש יש לפרש קרא כדכתיב (שמות ב' ב') ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים, ואמרו חז"ל (סוטה י"ב ע"א) שנתמלא הבית כולו אורה. ורמב"ן (שמות שם) דקדק וכי איזה בן אינו טוב לאמו ורוצה

היא להצפינו אם תוכל, יהיה הבית אורה או חשיכה. ועוד מאי טעמא כינהו בלשון טוב על שנתמלא אורה, היה לו לומר כי מאיר הוא.

וי"ל כי הנה בלידת בן זכר היתה אז צרה גדולה בבית, ואביו ואמו עצבין על הבן הילוד, וביותר לשבט לוי אשר קיימו ברית מילה במצרים (שמו"ד י"ט ה'), והיה דרכם לשמוח בלידת זכרים יותר ממה שאנו שמחים, כי היה להם מצוה יחידית מילה, ועתה בגזירת פרעה נהפך להם השמחה ליגון, והיתה הצרה יותר מרובה כידוע לנו בעו"ה גם כן. והנה ראתה דבר מתמיה, כי נתמלא הבית אורה, אם כי מורה שיהיה אור לישראל על ידי הבן הזוא, מ"מ הוא דבר תימה שבתוך צרה יאיר אור כזה, על כן מרמז כי טו"ב הוא, פירוש שיהיה מבעלי טוב לב, שישתוה בעיניו צרה ורוחה ולא יתבלבל כלל ולא יפסק מלהאיר. והנה זה היה לה לרמז שהוא הראוי לקבלת התורה אשר היה מקובל לגדולי שבט לוי שעתידיים ישראל לקבל ביום ד' סיון, והיא הבינה כי קרוב לודאי שזה הוא שעל ידו ינתן התורה, ואם כן יום ד' סיון ראוי להצלתו יותר מכל הימים, על כן ותצפנהו ג' ירחים מז' אדר עד ד' סיון, ולא יכלה עוד הצפינו כי יום זה ראוי להצלה ולא יום אחר, וכן הוה. L

ועל דרך זה י"ל מדרש חז"ל (שבת קל"ט ע"א) בפרשת השבוע, בזכות וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד) זכה לחשן משפט על לבו (שם כ"ח ל'). וקשה וכי דרש גזירה שוה לבו ולבו, דמה ענין חשן משפט לושמח בלבו. וי"ל, דהנה מה זה שבישר הקב"ה למשה רבינו ע"ה

מהארת האור בתוך הצרה הבינה שיהיה מבעלי טוב לב וישתוה בעיניו צרה ורוחה

מתוך שמחת לבו של אהרן בראותו את משה תהיה דעתו צלולה לקבל כל דברי הש"ה

לנפש

שמות

מרפא

החינוך (מורה צ'') טעם מורה מילה להסיר עור
הערלה שהוא מותרות ואין צו לורך כלל ותשלוס אורה
האדם הוא צהסירו, וזה דנולד כן להורות נתן כשם
שתשלוס גופו הוא ע"י מעשה צני אדם כמו כן
השלמת נפשו ונשמחו הוא ע"י עלמו ע"כ. וכן איתא
צילקוט פ' אמור (רמז חרמ"ג) חיל צן יומו קרוי חיל
ע"כ. משח"כ אדם צן יומו, משום דפרח אדם יולד
ורק ע"י מעשיו הטובים משלים נפשו ותכונתו, והנה
רש"י ר"פ צראשית (ח' ז') פירש מפני מה לא נאמר
כי טוב ציום שני, לפי שלא הי' נגמר מלאכת המים
עד יום שלישי, עיי"ש. הרי דדבר שלא נגמר לא נאמר
צו כי טוב, וח"כ איך שייך כאן כי טוב כיון דלא
נגמר ונשלם צלחי המילה ועל כרחך דנולד מהול.

אמנם כדי שלא יאמר האומר דרק. עפ"י סיבה
נולד מהול להכי למדו צגזירה שזה דנתמלא
הצית אורה להורות נתן דלהכי נולד מהול משום דלא
שייך צו טעם החינוך להורות דשלימות נפשו ונשמחו
יצא אח"כ, דאלל משה רבינו לא כן הי' חלא חיקך
נולד בשלימות תכונת נפשו לשמוע לקח מפי הגבורה,
ונתמלא הצית אורה, להורות דלהכי נולד מהול לפי
שגם תכונת נפשו נולד בשלימות. (ועיין תפארת ישראל
צפירוש המשניות סוף קידושין פ' עשרה יוחסין אות
ע"ז דמייתי מספר דמשה רבינו נולד צתכונות רעות,
חצל כצו השיצו עליו כל הציאים אחריו).

ותרא אותו כי טוב הוא. פרש"י, כשנולד נתמלא
הצית כולו אורה, וצכטוב (י"צ ע"ח) פליגי,
ח"א שנולד מהול, וח"א שנתמלא הצית אורה, ונראה
להשוות הדעות צם"ד, דהנה צבה דדרשינן צחולין
(קל"ע ע"צ) משה מן החורה מנין צשגם הוא צשר
(צראשית ו' ג'), פירש"י צשגם גימטריא כמו משה,
וכתיב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה, וכך היו ימי
חיי משה עיי"ש, וכתב החתם סופר (צחורת משה
צפרשתן ד"ה ותקרה) דהא דלא כתיב משה להדיא,
משום ששם משה ניתן לו רק אחר צ' שנים אחר
שנגמל מהנקה, וצשם משה לא חי רק קי"ח שנים,
וזה דנקרה צשגם לרמז על הא דאיתא צתרגום יונתן

צהקדמה לפרש מה שאמרו המילדות כי לא כנשים
המזריות העבריות, ולכאורה מה להן עם המזריות,
אך דמזו צזה כי פרעה שאל מדוע עשיתן הדבר הזה.
ותחיינן את הילדים, פירוש הרי דינא דמלכותא דינא,
והשיצו צרמז כי לא כנשים המזריות העבריות וגו',
והוא לפי שיצת ר"ח דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא
רק צמשה גזירתו על כל צני המדינה חצל. אם חינו
משה גזירותיו לא שייך זה ע"כ, ופרעה הצין כוונתם
וע"כ אזה אח"כ "כל" הצן הילוד וגו', אך זה הי'
לפנים "לאמר" כל הצן, פירוש שיאמרו כן צמו פיהם
שכך היא הצווי "כל" הצן חצל צחשאי מסר להם
דכוונתו רק ליהודאי כהתרגום. וכבר כתב צספה"ק
עבודת ישראל הצות (פ"א מי"ג) לגבי ה' ימלך
לעולם ועד (שמות ע"ו י"ח) שפירש התרגום מלכותי'
קאים, דמקרא הוא צחחגליא ותרגום צחחכסיא.

ובזה יש לפרש קרה דחמי' (ע' י') שאנו אומרים
צפסוקי דזמרה ותתן אותות ומופתים צפרעה
וצכל עבדיו וצכל עם ארצו כי "ידעת" כי היזדו
עליהם, וצריך ציאור לשון כי ידעת הלא הכל יודעים
זאת. ולהב"ל הכוונה דצחמת הקשו המפרשים דהרי
פרעה קיים הגזירה הקדומה שגזר הקצ"ה צעלמו,
ועצדום וענו אותם (צראשית ע"ו י"ג). ולמה נענש,
ותירצו משום דעזר לרעה והוסיף על הגזירה, וי"ל
דוסיף צבה שצוה להרוג הצנים והגזירה הי' רק
ועצדום וענו אותם, אך חלמלי אזה כן על כל צני
המדינה הי' יכול לומר דדינא דמלכותא דינא, חצל כי
"ידעת" כי היזדו "עליהם", שהחמת הי' רק על
היהודים, וח"כ היזדו והוסיפו על הגזירה, וע"כ
ראויים לעונש.

ותרא אותו כי טוב הוא. פירש"י כשנולד נתמלא
הצית כולו אורה, והוא מסוכת (י"צ ע"ח)
לחד מאן דאמר, ונלמד צגז"ש דכתיב הכה ותרע אותו
כי טוב וכתיב החם (צראשית ח' ד') וירח חלקים את
האור כי טוב, וצריך טעם למה הולרך הכם שיתמלא
הצית אורה, עוד איתא שם אחרים אומרים נולד
כשהוא מהול, וי"ל דנפקא לי' עפ"י דאיתא צם

גיר"ג י רס"א צחחצו צצ"י
אל"ף כו"מאן יקרה כן מ"ב